

Vanden Slotelen

Maarten Luther

bron

Maarten Luther, *Vanden Slotelen*. Hans Walter, Magdeburch 1531

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/luth001vand01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de [gebruiksvoorwaarden](#).

¶ Uanden slotelen.

*H*Et is vrijlic der grootster plagen eene, die doer Gods thoorn ouer die ondancbare werelt gegaen is, dat dat gruwelic misbruyck *ende* verkeert *verstant* der lieue sloetelen die ouerhant genomen heeft, dat schier aen ghenen hoeck der werelt dat rechte ghebruyck *ende verstant* gebleuen is. *Ende* die misbruycken zijn doch soe grof *ende* tastelick, datse haest een kint mercken soude dat spreken *ende* tellen geleert hadde, soe stijf hebben alle geestelike *ende* geleerde geslapen *ende* ghesnorct, ia stockeblint zijn sy geweest. Daer *omme* wil ick hier met Gods hulpe *ende* ghenade die sommige van sulcke misbruycken aen tlicht brenghen, *ende* als Christus seyt, sulcke argernissen wt sinen rijcke helpen versamen, daer mede onse nacomers sien connen, hoe het inder Christenheyt ghestaen heeft, *ende* van die tijt voort hem voor sulck een *iammer* te wachten weten, *ende* die sloetelen recht kennen *ende* wel gebruycken leeren. Want aen deser kennisse is vele geleghen om ontallijcke gruwelen te voorkomen *ende* te scuwen.

Dat eerste misbruyck.

¶ Daer hebben sy den edelen lieuen woorden Christi geuoert, daer hi tot Petro spreect. Mat.xvi.

ende .xviij. Wat ghi binden sult op aerden sal gebonden zijn inden hemel &cet. Wt desen woorden hebben sy dat woort, binden, ghenomen, ende daer toe bediedet ende getrocken dattet so vele heeten sal als gebieden ende verbieden, oft statuten ende geboden ouer dye christenheyt setten. Ende daer wt geuen sy den Paus die macht, ende beroemen hem dat hi macht heeft der Christenen zielen ende conscientien met statuten te binden, datmen hem moet daer in gehoorsaem zijn by verlies der salicheyt ende op die eewige verdoemenisse. Weder omme, wie hem daer in gehoorsaem is, die wert salich, sy hebben alle sproken der scriften van gehoorsaemheyt ende ongehoorsaemheyt hier toe getrocken, ende alle die werelt is met sulck een verkeerde bediedinge des woorts Christi verscript ende waer doen wanen, tot datse eyndelic in een bocs hoorn geiaecht is, ende niet dan menschen leeringen heeft moeten lijden. Wel aen, sulc bedieden willen wij sien ende voor den rechterstoel Christi (dat is voor zijn eyghen woort) stellen ende die tegen malcander houden.

Ten eersten, lieue segt my doch, ist oeck wel ende recht gedaen datmen also een woordeken wt die woorden Christi trect, ende dien wt eyghen moetwille een sulcke glose ende verstant geeft dat ons behaecht, sonder aen te sien, oft metten text ende gheheelen sproke ouer een comt oft niet? Soudemen

Christo *ende* *sinen* woorde niet so vele eeren doen, datmen met alder trouwe ende vlijticheyt den *gansen* sproke van woorde te woorde voor hem name ende teghen malcander hielde, daermede men saghe oft oec die woorden *lijden wilden*, dat ick een woordeken, so *ende* so te verstane gedachte: Want hadden sy met sluymenden ende halfwakenden ogen den text mogen aensien, so hadde hem dat clare licht so geraect, dat sy die *oghen* hadden moeten opdoen *ende* wacker werden, *ende* also sien, dat, Binden, hier gheen sulcke glose *lijden* mochte dattet heeten soude *statuten* stellen. Mer nv si dat nyet gedaen hebben, mer *alleen* dit woort binden, gelijk als in eenen droom gehoort hebben, soe spreken zij oeck daer van, als een slaperich dronckaert, dien men vraecht oft hi thuyt gaen wille, *ende* hi antwoordt, ick wachs, meynende datment hem eens bringe

Want laet ons doch horen, In welcker *scolen* leertmen sulck latijn oft duytsch, dat binden, ghebieden oft *statuten* stellen sal heeten? Welcke moeder leert haer kint alsoe spreken? Van waer coemt dan onsen slotel beduyders dese glose, dat binden heet gebieden? Wat can men hier anders toe seggen dan datse come wt eygener moetwilligher dachtinge oft wt eenen droncken droom? Dat is so vele geseyt, datse Gods woort *ende* waerheit met haerder luegen verualschen, ende die christenen daer me-

de verleyden ende den Duuel dienen. Mer ick neme datter ergent een scole is daer men leere dat binden ghebidden heete, ende daer is erghent een nieuwe Italiaensche rotte sprake die alsoe spreke, Mer hoe sullen wij seker werden dat hier inde woorden Christi daeromme oec soe gesproken werde, dat binden gebieden heete, ende dat Christus meyninge ghewis also sy? Men moet emmers met clare scrift bewijsen dattet gewis also te verstaen is. Want na dat dese woorden haer eenich fundament ende hoofsteen is, daer op dat gansse Pausdom staet, so moetet met allen ghewis betoont zijn, dat binden niet anders heeten can dan statuten stellen.

Maectmen dat niet gewis, so mach een yegelick wel verstaen waer op dat Pausdom staet met zijnen almachtigen ghewelde, te weten op eenen onsekeren gront. Het staet ende gaet int duyster ende niet int licht, ten can oec self niet weten, waer het staet oft gaet, Ia tstaet op enckel luegenen, dat is vast. Want die onsekere dingen voor sekere leert, ende die lieden daer op leydet, die liecht ende verleyt daer mede effen so wel als die een openbare luegen liecht, bysonder in sulcke grote saken die dat eewich leuen ende steruen aengaen. Mer waer mede ende wanneer willen sy hare glose seker maken? Als die Duuel ten hemel vaert. Hier omme staet

dat Pausdom op enckel luegenen met sinen bintsloetelen, (ick soude seggen) blinde sloetelen.

Ten anderen, Dat is emmer gewis dat Christus in die bouengenoemde sproke van dat binden spreect daer die sonde gebonden oft behouden wert, gelijk als hi oeck spreect van dat ontbinden daer die sonde ontlost oft vergeuen wert, soe dat binden hier heeten moet, sonden binden, ende lossen heeten moet, sonden lossen, want hi emmers selue daer leert, hoemen onsen broeder, als hi sondicht vermanen, straffen ende beclaghen sal, ende als hy niet horen wil, als eenen heyden houden. &cet. als wi hier na breeder horen sullen. Nv is dat oeck ghewis dat sonden binden niet so vele zijn can als ghebieden, oft statuten maken, als die Papisten wtleggghen, want ghebieden ende statuten en zijn emmer dye sonde self niet, mer die sonde is yet dat teghen dat statuyt ende ghebot gedaen is. Hier en is gheen twijfel aen ende een yegelick man moet dit bekennen, daeromme en ist niet te lijden dat eenderhande woort als binden, effen gelijc heeten sal gebieden ende sonden behouden, dat een moet valsch ende onrecht zijn Tgeset oft statuyt en bindt gheen sonde, mer het ghebiedt toecomende sonden te mijden ende goet te doen, ende het is na natuerlike wijze voor dye sonden die noch niet en zijn. Mer die sloetel bindt voorgaende sonden die tegen tgeset ghedaen zijn, ende

hi is van noots wegen beyde na den ghesette *ende* na der sonden, dat alsoe des Paus binden *ende* Christus binden gelijck stracs deen teghen dander zijn, *ende* dat gheen dat ander in dese sproke verdragen can, dat een moet valsch zijn *ende* lieghen, dat en faelt niet.

Ten *derden*, soe is Christus binden daer toe gerecht dattet den sondaer vanden sonden verlossen wil, *ende* en soect met zijnen binden niet anders dan dat des sondaers conscientie vanden sonden vrij *ende* los werde, want daerom straft *ende* bindt hi den sondare, dat hi die sonde laten soude hem beteren *ende* mijden, *ende* sulck binden mach wel heeten, een losmakinghe *ende* hulpe vander sonde. Mer des Paeus binden is daer toe gerecht dattet dye onsculdighe conscientien vangen wil, *ende* niet los, mer gebonden hebben wil. *Ende* ten soect niet anders, dan hoe die conscientien bestrict *ende* haerder vrijheyt berooft werden, dat sulck binden wel heeten mach een gheuangenisse *ende* orsake totten sonden, als S. Paulus seyt totten Romey.vij. dat alle gesetten orsake geuen te sondighen. Alsoe is hier, meyn ick, een sterck groot machtich ondersceydt genoeg, tusschen Christus *ende* des Paeus binden, datse *emmer* niet eenderhande mogen zijn, noch in eenderhande woorden gelijc *verstaen* werden, Christus binden gaet met enckel sonden *ende* sondaren omme, *ende* geeft

daer toe oorsake, datse duchdelic *ende* sonder sonde werden. Des Paus binden gaet met enckel heyligen *ende* gerechtigen *omme*, *ende* geeft daer mede oorsake datse tot sonden comen *ende* sondaren werden, want zijn statuten gaen, ouer alle goede ontschuldighe Christenen, Mer Christus slotelen gaen alleen ouer die sondaren onder die christenen. Aldus fijn comen des Paus slotelen met Christus slotelen ouer een.

Ten vierden, so dienen *ende* helpen Christus slotelen totten hemel *ende* eewighe leuen, want hi noemtse *emmer* selue slotelen des hemelrijcs, also datse den verstocten sondaren den hemel toe sluyten, mer den rouwenden sondaren den hemel op doen. Daer *omme* moet in die slotelen Christi zijn bloet, doot *ende* verrijsenisse *verborgen* ligghen, daer hi ons den hemel mede gheopent heeft, *ende* hi mede deelt also doer die slotelen den armen sondaer al dat hi doer zijn bloet verworuen heeft, *ende* der slotelen werck is een hooch godlic werck, dat die zielen van sonden *ende* doot tot ghenade *ende* leuen helpt, *ende* geeft hem die gherechticheit, sonder alle verdienste der wercken, alleen doer *vergeuinge* der sonden. Wat doen des Paus slotelen daer teghen? Sij gebieden *ende* stellen wtwendighe statuten. Lieue, wat helpen die selue doch teghen die sonde, doot *ende* helle? Hoe brengen sy een ziele totter ghenaden *ende* leuen? Hoe doen zij den armen sondaren den hemel op? Ia achter ouer. Wij

weten nu vast wel, dat oock die wercken der thien geboden Gods niet salich noch gherechtich en maken, Mer alleen die ghenade Christi doer vergeuinge der sonden maect gherechtich *ende* salich, hoe soudent dan die wtwendighe statuten *ende* Pauselike wercken doen, van menschen geuonden, die nyet dan een dreck zijn tegen die wercken der .x. geboden?

Ten vijfsten, So en eyschen die slotelen Christi gheen werck, mer enckel gheloue, Want den bintslotel en is ymmer niet anders, noch en can yet anders zijn, dan een godlick dreyghen, daer mede hi die *verstocte* sondaren metter helle dreycht, *ende* den ontbindtslotel is niet anders, en can oec niet anders zijn, dan een godlijcke belofte, daer mede hi den veroetmoedichden sondare dat hemelrijck belooft. Nu weet een yegelick ymmer wel datmen dat godlic dreyghen *ende* belouen met ghenen wercken volbrenghe can, mer men moetse alleene metten gheloue vaten sonder alle wercken, Want dreyghen *ende* belouen en zijn gheen geboden, noch en seggen oock niet, wat wij Gode doen sullen, mer thonen ons, wat God ons doen wille, *ende* leeren ons also Gods wercken *ende* niet onse wercken. Daer teghen leeren ons des Paus slotelen onse eyghen wercken, wat wij doen sullen, want zijn binden gheeft ons statuten, daer wij na doen sullen, als wij ghehoort hebben. Comense

nv niet fijn ouer een, Christus sloetelen *ende* des Paus sloetelen? die ghene leeren Gods wercken *ende* niet menschen wercken, dese leeren menschen wercken *ende* niet Gods wercken. Waeromme noemt die Paeus dan zijn sloetelen des hemels sloetelen, soe sy doch, noch totten hemel, noch totten gheloue, noch totter Christenheyt helpen? mer alleene wtwendige aertsche zeden stellen, sy souden aertsce sloetelen heeten, ia wanneer sy noch soe goet waren

Ten sesten, so spreekt die Epistel totten Hebre. capit.xij. Dat die wtwendighe aertsche gesetten *ende* zeden niet profijtlick en zijn. Een herte (seyt sy) moet doer dye ghenade vast worden *ende* nyet doer die spijs die niet en *veruordert* die ghene die daer mede God dienen willen, als oec S. Paulus sulcke leeringen *ende* statuten alomme verbiedt *ende* verwerpt. *Ende* Christus spreekt selue Luce .xvij. Dat rijcke Gods en comt niet met wtwendiger onderhoudinge, mer tis inwendich in v lieden. Hoe soude hi dan soe dol zijn, dat hi die sloetelen daer toe gaue, op datmen zijn rijck met wtwendigen ghebare binden soude. Hi soude gelijk wt zijnen rijcke *verwerpen* alle wtwendige gebaren, *ende* hi soude doch sloetelen daer toe geuen, *ende* beuelen met wtwendige ghebaren daer in te regieren, Want hi noemtse *emmer* selue des hemels sloetelen, die tot Gods rijck dienen, daer toe gheen wt-

wendich werck noch statuyt en helpt, als Christus seyt. Wederomme soe en can des Paus sloetel *emmer* anders niet doen dan binden, dat is, so sy seggen, wtwendige menschelike wercken gebieden. Wat is dat nu anders geseyt, dan des Paus slotelen zijn wel des hemels sloetelen, mer sy en doen noch en connen anders niet doen, dan alleen dat geheel ende al totten hemel niet en helpt, oeck totten Christendom niet en helpt, mer veel meer dat van Christo selue ende zijnen Apostolen verdoemt, verboden ende wt zijnen rijcke verbannen is, dat moeten mi seltzame hemelsche sloetelen zijn.

Mer sulck een verkeertheyt comt alle daer wt, datmen Christum verloochent heeft, ende om datmen doer eygen wercken salich werden wil, op dat Christus *emmers* te vergheefs ghestoruen sy (als Paulus seyt) ende dat wij in onser eyghen gerechticheyt, bouen ende buyten der ghenaden heylich zijn. Daer omme moet ons den Paus statuten opbinden, die welcke als wij houden ende gehoorsaem zijn, so comen wi inden hemel, is dat niet, so varen wij inder hellen. Alsoe betuyghen sy hier met haer eygen woorden, dat sy af ghesneden Christenen zijn, ende Christum met zijnder doot verloochenen, daer toe sy oec haer seluen bouen Christum verheffen. Want nae dat haren sloetel niet anders dan binden can, dat is gesetten stellen, ende hi soude doch een hemelsche sloe-

tel zijn, so ist van selfs claer, dat si ten hemel willen doer statuten ende wercken, als doer haers sloetels officie, dat heet *emmer* den rechten tegen Christ die onse salicheyt op onse wercken timmert doer zijn slotelen ende niet op Gods ghenade. Ende dat is die lieue vrucht deser hooger conste, dat binden, statuten geuen heet, te weten dat Christus daer mede *verloochent* wert ende *dien* hoeft gruwel onser eyghen gerechticheyt daer mede *opgerecht* ende *onderhouden* wert.

Doch willen wij der saken helpen, ende den Papisten met eender glose dienen, dat sal die zijn. Ghelijc als Christus ende den Paus, tweederhande slotelen hebben, also zijn daer oec tweederhande hemelrijcken, daer sulcke tweederhande sloetelen toebehoren. Dat een hemelrijck is dat eewich leuen daer toe ons arme sondaren die slotelen Christi helpen doer *vergeuinge* der sonden, die ons Christus doer zijn doot ende niet doer onse wercken *verworuen* heeft, dit is Gods hemelrijcke. Dat ander hemelrijck is daer bouen inde lucht daer die *duuelen* regieren, als S. Paulus seyt, daer toe helpen des Paus slotelen zijn *heyligen* alleene die zijn *banden* ende statuten houden, want sulcken *heyligen* behoort sulc een hemel toe, ende sulck eenen hemel *verdientmen* met menschen statuten ende wercken. Alsoe zijn dan op beyde sijden enckel hemels slotelen, doch met groten on-

dersceyde als daer gheseyt is. Daer wt briescht oec den Paus in alle zijn bullen, dat hem niemant in sorgen zijnder zielen salicheyt en sette, met ongehoorsaem sinen sloetelen te wesen. Ende die helle is hier zeer heet. Mer wie sinen slotelen gehoorsaem is die is inden schoot der heyliger kercken ende salich hi en behoeft noch christum noch zijn slotelen daer toe

Ten seuenden. Ende tis waer, wanneer ons Christus metten slotelen niet meer hadde willen geuen, dan macht om wtwendige statuten ende gheboden te setten, so hadde hijse wel mogen behouden, die Christenheyt constese wel deruen, Want daer zijn, dye wereltlike ouerheyt, vader, moeder, here, vrouwe, vrienden, oude lieden. &cet. die ons wtwendichlick met statuten, regulen, zeden, ende gebaren rijckelick genoech besorgen connen, ende tis sonder noot, dat Christus hier toe slotelen geeft, want wat can des Paus slotel met sinen binden oft statuytstellen maken, dat dat verstant niet ghedencken, vaten ende oeck maken can, soe wel als zijn slotelen? soude nv Christus met zijnen slotelen der kercken niet hogers noch beters geuen, dan hi langhe te voren alle der weereit doer dat verstant ghegeuen heeft, soe stonde onse ghelooue ende dye kercke selue daer toe, nyet op den steen des goddelics woordts, maer op menschen verstant. Ach dan stondese wel. Ende des Paeus kercke dye staet

sonder twijfel alsoe, want gelijk als zijn sloetel een *versierde* menschen glose is, also is oec die kercke die hy daer mede bindet. Ghelijck is gheerne by zijns ghelijcke.

Ten achtsten, so heeft die Christenheit oec scade van sulcke spaus sloetelen, niet alleene die grote hoofd scade ende *verderffnisse* dat Christus ghenade daer doer *verloochent* ende ghelastert wert, ende niet dan *eygen* gerechticheit daer mede opgerecht wert, mer oeck datse ouerscuddet ende *verweldicht* wert met daghelicse nieuwe ontallike ende ondraghelike statuten, ende dat dye conscientien opt alderhoochste daer mede bedroeft ende *verwerret* werden, datter onder die sonne gheen elendigher volck, oec om dit stucs wille gheweest is noch zijn can. Nv weet men wel dat Christus zijn sloetelen niet tot scaden oft *verderuen*, oec niet tot bezwaringe noch onderdruckinge zijnder kercken ghegeuen heeft, mer om datse haer profijtelic ende nut zijn souden Ten souden oec niet der kercken noch des hemels sloetelen heeten mer des Paus sloetelen. Want die Paus ende die zijne hebben daer mede alle ghewelt ouer lichaem ende ziele, ouer goet ende eere ghecregen, die kercke en heeft niet dan beyde lichamelike ende geestelike scade daer af, ende sy is daer mede onder sulcke rasende tyrannen der zielen ghecomen.

Dat alle connen sy niet loochenen, het is doer haer bullen, boecken, scriften ende wercken so openbaer aen den dach, dat zij by den sloetelen dat lieue geloue noyt geleert, mer gheswegen hebben, ende met desen sproke Christus bloet ende Gods ghenade niet ghepresen noch gheleert, mer alleene des Paeus macht daer mede opgeblasen hebben, hoe hi binden can, ende hoemen hem gehoorsaem zijn moet in zijn statuten, dat hebben zij in gestampt, gebrouwen, ende ghedreuen sonder ophouden, tot datse zijn macht niet alleene bouen alle christenen, mer oec bouen alle wereltlike Keyseren, Coningen ende Vorsten, verheuen hebben, daer na oeck onder der aerden ouer die dooden int Vagheuij, ten laetsten oec inden hemel bouen die Enghelen, opt alderonbescaemste. Ende doen zij nyet vorder en consten, maecten zij vanden Paeus een God opter aerden, die een ghemengde god ende mensche ware, ende niet een puer mensche, daer wij op een ander tijt breeder af seggen willen, ende den krijsschers te krijsschen geuen. Want sulcke helsche ende duuelsche gruwelen en sullen (oft God wil) niet soe toeghedect werden als sy nv hopen ende meynen.

Also hebben wij, hoe trouwelic die vrome luden metter christenheyt ommegegaen zijn, dat sy wt den slotelampt een statuytstellen gemaect hebben, sy beduyden die woorden die van gods wercken

ende ghenade spreken op onse eygen wercken ende verdiensten. Dat natuerlick verstant, hoe blind ende ongelouich dattet is, moet doch bekennen, dat ghenade ende recht niet eenderhande en is, ende dat eenderhande woorden niet gelijc van ghenaden ende recht spreken, noch verstaen werden mogen Mer wie dat dede, dien hielde oec die werelt voor een bosewicht oft onsinnigen. Nv doen dese luden emmer sulcs hier in, daer toe niet in wereltliken saken daer het doch onlijdelic is, mer hier in gods woort ende Christus saken, ende doen dat also dattet Articulen des gheloofs moeten zijn, Wie dat niet en gelooft die moet een ketter zijn, aen der zielen eewelic verdoemt, ende aenden lijue tijdelic verbrant. Hoe souden die screyers rasen ende bleeten, wanneer sy ons ergent in een sulcke veruloecte helsche luegen grijpen consten, als wij haer hier nv gegrepen hebben.

Ten negenden. Mer laet ons gelijc setten dat binden so vele heeten mochte als statuten stellen, soe moet ontbinden wederomme so vele heeten als statuten wech nemen ende afdoen, want het zijn twee gelijke machten tegen malcander, alle beyde van Christo inden seluen woorden gegeuen, ende het zijn beyde slotelen euen groot. Heeft nv den Paus oft zijne kercke gewelt te binden, dat is, gesetten te stellen, soe moet hi oec ghewelt hebben, ghesetten op te heffen, Want salmen dat binden op dat ghesedt

beduyden. Wel aen, so mach den Paus die .x. geboden Gods, die Euangelia *ende* dye gansse scrifte opheffen *ende* alle die werelt daer af ontbinden *ende* lossen. Can hi dat niet doen, soe en can hi oec noch binden noch geset geuen, want hi moet dat een soe wel connen doen als dat ander. Can hi niet een letter der scriften ontbinden *ende* opheffen, soe en can hi oec niet een letter tot statuten stellen.

Ende hi heeft dat oeck waerlick ghedaen, Met der daet heeft hi Christum, als bouen gheseyt is, wtgeroeyt *ende* verloochent, *ende* daer voren zijn gesetten *ende* wercken gestichtet, soe isser oec vele die daer leeren dat hi bouen die heylighe scrifte is, hy machse beduyden *ende* veranderen hoe hi wil, als hi dan oeck ghedaen heeft. *Ende* zijn heylich geestelick recht beroemt hem self, dat die heylighe scrift van hem heeft datse heylighe scrifte heet *ende* datse by den christenen yet ghelde Want hadde hijse niet beuesticht, so en mochtse noch ghelden noch die heylighe scrift zijn. Mer dies sal hem die Duuel seghenen, *ende* ic hope dat sulcke lastermulen nv een weynich gestopt zijn, hoe wel die sommige noch kicken *ende* ghecken, want het heet. Verbum domini manet in eternum. *Ende* Christus Mathei .vij. Daer en sal niet een letter noch tijtelken vander wet vergaen, het moet alle ghescien. *Ende* ten andermael Iohan.vijij. Die scrift en can niet gebroken werden.

Ende Luce.xxi. Hemel *ende* aerde *vergaen*, mer mijn woorden *vergaen* niet. Dat is den man die den Paus een grendel daer voor ghescoten heeft, dat hi nyet een letter noch tijtel vander scrift op sal connen heffen noch lossen. Daerom en sal hi oec niet een letter binden oft gebieden ouer die christenen.

Ia mocht ghi seggen. Hi mach zijn eyghen gesetten lossen, dat is waer, maer ten is niet ghenoech. Want den ontbindslotel en ware daer mede metten bindeslotel niet gelijc, mer gelijc als hi binden can, daer noch God noch yemant gebonden heeft *ende* daert alle vrij *ende* ongebonden is, soe moet hi oec ontbinden connen daer God noch nyemant ontbonden heeft, *ende* daert alle ghebonden is, Anders waren die twee machten niet euen groot, dat ware mi een slecht ontbinden, waer ic alleene dat ontbinden contste dat ick gebonden hadde, mer wat een ander gebonden hadde, dat en conste ic niet ontbinden, wat hilpe mi dan den ontbindeslotel? so ware ontbinden niet anders, dan dat ic af liete *ende* ophielde met mijnen binden, so en conste ick oec gheen ziele ontbinden die de Duuel ghebonden hadde, dat ware doch een onnut ontbindslotel. Mer Christus spreect hier dattet inden hemel ontbonden zijn sal, wat den ontbindslotel opter aerden ontbindt, daer geeft hi *emmer* die macht te ontbinden, oec dat een ander gebonden heeft, te weten oec

God selue inden hemel. Ende also doen oec Christus sloetelen, want sy ontbinden opter aerden dat voor God inden hemel gebonden is, als die woorden daer claer staen ende betuygen, Wat ghi ontbindt opter aerden, sal ontbonden zijn inden hemel. Het moeten beyde binden ende ontbinden gods woort zijn als wi horen sullen

Ende cort af, den Paeus moet Gods ghebot ende woort connen ontbinden, die gheen mensche als een mensche gebonden heeft, oft hi en moet oeck niet connen binden, daer God niet gebonden heeft, oft hi en sal certeyn die rechte sloetelen niet hebben. Die een moet daer neder liggen, oft God oft den Paus namelic, dat die Paus Gods woort opheffe oft ontbinde, oft God belet hem dat hy oec niet binden can, mer alle zijn gesetten moeten vallen. Want die twee machten zijn gelijk, ende die eene met die ander gegeuen. Die de eene niet heeft, die heeft gheene Waer blijft nv hier dat binderecht oft bindesloetel? het is water geworden, ende men mach dat tasten datse alle veruualscers der scriften zijn, die daer seggen dat binden gheset stellen heet, ende dat Christus hier mede den Paus ende Bisscoppen macht ghegeuen heeft statuten te stellen. Want hi en can nyet een letter vander wet ontbinden (als bouen geseyt is) daerom en can hi oec niet eene binden.

Ten thienden. Laet ons hier alder eerst dye rechte conste horen, die wt desen binden volgt.

Na dat *nv* binden geset stellen heet, so moet bandt ghewisselick een geset heeten. Ghebonden moet een vroom Christen heeten die hem met sulcke banden laet binden, dat is die des Paus banden ende gesetten houdt ende gehoorsaem is. *Nv* houdt die woorden tegen malcander Christus heet dien gebonden, die als een ongehoorsaem verbannet is, ende die zijn sonden behouden ende niet vergeuen zijn, als hi eenen Mat.xxij. heet handen ende voeten binden ende in die duysternisse wtwerpen. Maer los heet hi dyen, die van zijnen sonden ontbonden ende vrij is, ende dien si vergheuen zijn. Daer tegen seyt den Paus alsoe. Ghebonden is hi, die mijnen binden ghehoorsaem is ende die sal salich zijn, los is hi die van allen Gods gheboden ontslegghen ende vrij is, ende moet doch ongehoorsaem ende verdoemt zijn. Waer willet ghi *nv* wt? Christus spreect. Ghebonden zijn is verdoemt zijn, den Paus spreect. Ghebonden zijn is salich zijn. Ende si spreken alle beyde van eenderhande sproke ende woort int Euangelio. Ist niet een gelucsalige reyn dinck, als men die scrifte so fijn weet wt te leggen, daerse yuyst neen moet segghen, datse daer ia segget, ende datse slecht teghen haer seluen spreken ende vechten moet? danck moeten onse lieue Ionckeren hebben, die ons dat binden soe meesterlic wtgeleyt hebben.

Ende om dat wij effen daer op gecomen zijn dat

die Paus zijn eygen gheset ontbinden mach, moet ick vragen, lieue, *wanneer* heeft die Paus oyt zijn eygen gheset opgeheuen, daer hi die christenheyd so iammerlic mede geplaecht heeft? *Wanneer* is die ontbinde slotel oyt eens int ghebruyck ende werck geweest? Dat binden heeft hi wel altijd gedreuen. *Ende* die bindeslotel is int gebruyck ende werck gegaen dat hi gleystert. Mer die ontbindeslotel heeft geheel ledich gelegen, verroestet ende verdoruen. *Waeromme* voert den Paus dan twee slotelen in zijn wapenen, so hi den eenen doch nemmermeer en gebruyct? Die een soude *emmer* also wel int gebruyck gaen als die andere, want Christus heeftse beyde gegeuen om datse beyde int gebruyck gaen soudent *ende* sine Christenen helpen, soe weetmen *emmer* wel dat den Paus *ende* die zijne cort af gheen van hare statuten noch gewoonten af geset oft ontbonden willen hebben, mer sy dringhen altijd voort metten binden, ende vermeerderen dagelics haer ghesetten, *Waeromme* dat?

Ey lieue, *wanneer* die ontbindeslotel inde gewoonheyd quame, *ende* die banden oft gesetten eensdeels ontsloege, dat mochte een beginsel, *ende* een quade inbrekinge wesen, om die ander ghesetten alle te lossen. Daer soude een stercke reformatie ouer die geestelike tyrannen gaen, daeromme ist beter datmen altijd binde *ende* niet en ontbinde, ende

datmen doch twee slotelen male, om den lieden den mont te smeeren, mer houde alleene vanden bindtslotel. Den ontbindtslotel soude te groot ongheluck aenbrengen, beyde gewelt, eere ende goet effen met so grote hooppen wech nemen, met welcken si die bindtslotel toedraecht. Dat sien wij oeck als nv voor oghen, hoe vast ende hart dat sy houden, datse geheel niet ontslaen oft toelaten willen, daer sy doch weten, datse met onrechte ende teghen God gebonden hebben, Den ontbindtslotel connen si niet vinden. Lieue, seggen si, Wijcken ende ruymen wij in een stuck soe moeten wij in meer stucken wijcken, dat en staet ons niet te doen, Duuel dat is sulcken groten here ende hoochgeleerden een cloecken raedt ende wijsen aenslach, die herlieden (alst wel te vermoeden is) machtichlick helpen sal. Sij en hebben waerlick den snoter niet. Mer wat sal Christus daer toe segghen, dat ghi zijn ontbindtslotelen zijnen Christenen eewichlick berooft hebt? Ach wat Christus Christus? dat zijn Lutersche bootsen. Wel aen, Condt ghy den ontbindtslotel niet vinden, soe wil ick hem met desen boexken soecken, ende also vinden, dat ghi noch bindtslotel noch ontbindtslotel behouden sult. Wat gheldet? want ick hoore segghen, datse beyde aen malcander gebonden zijn. Gecrijghen wij den eenen, soe hebben wijse beyde, Condt ghi binden, so connen wij ontbinden.

Ia segghen zij, Dye Paus ghebruyct den ontbindslotel oeck, als hi dispenseert oft orlof geeft *ende* zijn banden *ende* ghesetten achter laet (ick hadde schier gheseyt) om ghelt vercoopt. Wat salmen segghen? Heet dat ontbinden als men die banden des bindeslotels om ghelt vercoopt? Waeromme ontbindt hi dan niet oec om Gods wille, oft om dien noot der zielen wille? Ach dat zijn niet dan lutersche callinghen. Nichil ad propositum. Dat en dient hier op niet. Item waeromme is die ontbindeslotel niet so groot, als die bindeslotel? *ende* en bindt niet so verre, wijt *ende* breet, als die bindesloetel bindt? Want die bindeslotel gaet ouer die gansse christenheyt, hi en laet onder den ganssen hoop *nemmermeer* yet *ontbinden*, mer bindet altijd voort, *ende* houdt vast gebonden. Mer den ontbindsloetel helpt eenen oft twee wt sulcke banden, doch oec *niet* wt vrijer macht zijns *ontbintofficien*, mer wt *voorbidden*, middel *ende* cracht des groten gods *Mammon*, sonder welcken zijn ontbindtofficie gheheel doot *ende* niet ware Waeromme voert den Paus dan twee euen grote slotelen in zijn wapen, so hijse doch niet gelijc groot hebben noch lijden wil? hi soude allene den bintslotel dat velt laten vullen, *ende* dat ontbindslotelken nau een monkorlin laten zijn Ia hi soude den afgod *Mammon* in des seluen plecke voeren, *ende* een duuelscop daer by Also en mach *dat* arme ontbindslotelken

zijn officie niet ghebruycken, mer den bindeslotel helpen, ghelt *ende* gewelt vermeerderen, oft *den* bindeslotel voor hem alleene te luttel dede.

Dat ander misbruyck.

Daer nemen sy nv die lieue slotelen voor hem, Ende hebben si den text oft die woorden in Christus woorden wel gemartert met haren wtleggen, so marteren zij die slotelen selue noch argher, die ons doer dye woorden ghegeuen zijn, Sij heffen aen *ende* makent met die slotelen alsoe, dat die eene somwijle Clauis errans heet, dat is, een falende oft missende slotel. Als, wanneer die Paus yemant bindt oft bannet, die doch voor God niet ghebonden is, oft ontbindt, die voor God niet ontbonden is, daer mist die slotel *ende* en doet niet, want hi faelt *ende* en raect niet effen, *Ende* bysonder moet die *ontbinde* slotel die sorghe hebben dat hi fale, Want dye bindtsloetel, bysonder die die statuten stelt, die en doolt *nemmermeer*, hi en can oeck niet falen, want die heylige geest regiert *den* Paus inden bindtslotel so sterck, dat hi niet dolen en can, Mer *den* ontbindtslotel kent hi niet, daer laet hi den Paus alleene mede geworden, ter auontuere daer *omme*, dat ons Christus *den* ontbindtslotel, sonder tweten *ende* willen des heyligen geests gegeuen heeft, dat *verdriet* den heyligen geest, *ende* en wil hem niet so gewis voeren als den bindtslotel. Gelooft dat, oft

ghi zijt een Ketter.

Want dit alle is so gewis, dat oeck die bindtslotel, *wanneer* hi gheen statuten en stelt (als *voren* geseyt is) mer *wanneer* hi bannet, dan noch nyet falen can, Want daer hebben si een sproke (houde ic) wt S. Gregorio, Sententie nostre etiam iniuste metuende sunt, Dat is, wanneer wij oec yemant met onrechte inden ban doen, so salmen doch sulcken onsen ban vreesen. Ghi cont wel rekenen, als men den onrechten *ende* falenden ban vreesen moet, so en heeft hi niet gefaelt, Waer *omme* soudemen anders voor den onrechten ban vreesen, als hi *niet* en geraecte, mer gefaelt hadde? Want ghi moet dencken dat die Paus soe groot is inden hemel, dat God selue voor hem vreesen moet, ende als die Paus yemant met onrechte inden ban doet, soe heeft God met al den hemelschen heere, voor sulcke Pauselike blixemen *ende* donderen op aerden, *ende* hi moet die verbande verdoemen, *ende* den onrechten ban beuestigen *ende* voluoeren, *ende* also zijne godlike waerheyt laten varen, *ende* een boeue werden om spaus wille, op dat die bindtslotel ymmer niet en fale. Mer ic wilde nv lieuer vloecken dan scriuen ouer desen gruwel, wanneer ict doen dorste. Maer hier na willen wij die woorden Gregorij aensien.

Wel aen God groete v hier lieue heeren, Ick wilde wel wat met v lieden spreken, wanneert v

lieden niet en verdrote, Ghi segt dat ghi een falende slotel hebt. Lieue, segt ons doch, wat hebt ghi ons tot noch toe in die Duytsche landen, ya in alder werelt inden aflaet vercocht? daer ghi onmetelick ghelt voor ghenomen hebt. Ist den raeckslotel oft den falende slotel gheweest? Ick wildet gheerne weten, Ey, hebt ghy niet ghelesen inder bullen, Wien zijn sonden leedt zijn *ende* ghebiecht heeft, die heeft den aflaet ghewis? Wij geuen aflaet, mer oft hi v ghewerde, daer laten wij v voor sorghen, Want wij en connen niet weten oft ghi recht berou hebt *ende* ghebiecht hebt, Daer omme en zijn wij oeck niet seker, oft v den sloetel gheraect oft ghefaelt heeft, Hi can wel falen ende dolen. Hoe? mer dat ghelt dat ghi daer voor ghenomen hebt, dat hebt ghi doch vast, *ende* niet den falenden slotel te bewaren beuolen. Hoe anders? Ghi Sot, wie wilde den falenden slotel ghelt beuelen? Waert dan niet beter die zielen die eewichlick leuen ende niet weder comen en connen, den rakenden slotel? ende dat ghelt datmen altijd weder krijghen can, den falenden slotel te beuelen? Lieue, dat is Lutersch ghesproken, Wij handelen hier Pausichs.

Danck hebt, ende den lieuen God moet v lieden lonen, dye troostelijcke goede onderwijsinghe, Want nv mercke ick wel, dat die slotel met-

ten aflaet op Gods woort niet en staet, maer op mijn berou ende biechte, Want hebbe ick recht berou *ende* biecht ick recht, so helpt mi den slotel aen den aflaet, Is dat niet, soe ist alle verloren, beyde aflaet ende ghelt, dat ick daer voor ghegeuen hebbe. Lieue, mer hoe werde ick ghewis, dat ick rechte leedtschap, ende wel ghebiechtet hebbe, daer mede den falende slotel een rakende sloetel werde ende God ghenoech aen my heeft? Lieue daer laet ick v voor sorghen, dat en can ick nyet weten. Ist dan oeck recht, ende heet dat ghelt niet ghestolen dat ghi van my neemt voor sulcke onseker ware? Want ghi hebt nv mijn ghelt ende ghi gheeft my Aflaet daer voren. Ende ghi segt doch. Ten is nyet seker dat icken hebbe. Ende ick hebbe effen soe vele na den coop als voor *den* coop, want ick hebbe nv effen soe vele als voren te weten onsekeren aflaet, dat is gheenen aflaet Hoe? soudt gestolen zijn, ghi hebbet my doch willens ghegheuen, ende het is nv den raeckenden sloetel beuolen, dye en mach nyet doolen, Al recht.

Voort. Wat gheeft ghy ons dan inder biechte iaerlics, daer ghi die werelt mede bedwonghen ende wtgesogen hebt, dattet ons lijf *ende* ziele, goet ende eere sonder ophouden ghecost heeft? Wat

souden wij geuen? die absolutie. Is die dan oec seker? hebt ghi goet berou, *ende* ist inden hemel soe als wij absoluere*n*, soe zijt ghi certeyn gheabsolueert, ist dat niet, so zijt ghi niet gheabsolueert, want die slotel can falen, soe hoor ick noch eens dat den slotel op mijn berou *ende* werdicheit voor God staet. *Ende* ic can met mijnen berouwe een sulc fijn cleyn smit werden, dat ick onsen Heere God van sinen slotelen maken can beyde falende slotelen *ende* rakende slotelen, Want heb ick goet berou, so make ick zijn slotelen tot raecslotelen, heb ick gheen berou, so make icse falende slotelen, dat is heb ick berou, so is God warachtich, heb ik geen berou, soe liecht God, het gaat noch al fijnlijcke voort. Mer hoe weet ick dat mijn berou *ende* werdicheyt voor God genoeg is? Sal ick opwaert na den hemel gapen *ende* so langhe wachten tot dat ic geware werde *ende* seker ben dat mijn berou genoeg is? wanneer sal daer wt yet werden? daer laet ick v voor sorghen, wel geseyt. Dien biechtpenninck die wel der werelt goet weert is, hebt ghi al wech, *ende* my een sorge *ende* twijfel daer voren ghegeuen? laet my daer voor sorghen.

Voort, wat vercoopt ghi ons in die boterbriuen *ende* meer ander vrijheden, als dat yemant zijn na vriendinne ten huwelike nemen mach en des ghelike? Faelt den slotel niet, soe hebt ghi met

God ende met eeren dat ghi coopt, mer behaghet God niet, oft is die orsake niet genoegh, so mist die slotel *ende* ghi en hebbet niet met rechte, mer hoe weet ick dattet voor God behaghe, ende dat mijn orsake voor hem ghenoech is, daer laet ick v voor sorgen. Mer waer zijn die gheuaren, dye hem op sulcken onsekeren coop verlaten hebben, *ende* alsoe daer op gestoruen zijn? daer voren laet ic hemluden sorghen.

Voort. Als den Paus Bisscopen, Proosten, Officialen yemant inden ban doen, oeck sonder Gods woort *ende* beuel, is sulcken ban van weerden? O dat en is gheen twijfel, want hier gaet die bindeslotel, die en can niet falen noch missen als ghi ghehoort hebt, mer hoe condt ghi weten dat hi hier niet fale? laet my daer voor sorgen, so hoor ick wel, alst uwe eere macht ende goet aengaet, so zijn daer niet dan rakende slotelen, *ende* daer en can gheen falen noch dolen, Maer als ghy onse zielen helpen ende beraden soudt, so hebt ghi niet dan enckel falende sloten? Raetbedt, ghi hebbet gheraect.

Voort. Als die Paus Coningen *ende* Vorsten veruloect tot int neghende let (alsmen seyt) gelt oeck sulcken vloeck ende is hy ghewis? soe doch God Exodi .xx. alleene tot int vierde let te straffen dreycht, ende doch niemant en veruloect? trou-

wen ia, hi ghelt gewisselic, want dat doet die bindeslotel die niet falen can. Mer hoe weet ghi dat God sulcken vloeck van weerden houdt, daer laet mi voor sorghen.

Voort. Als den Paus sulcke Vorsten ende Coningen wederomme segent, raken oec die slotelen gelijc toe? Ist dat dye Vorsten des segens weert zijn, soe rakense ghewis, ist dat niet, soe falen sy Want hier handelt den ontbindeslotel die wel falen can. Mer hoe weet ick oft dye Vorsten voor God des segens werdich zijn, daer laet ick hem luyden voor sorghen.

Voort. Die vloec Bulle diemen te *Romen* iaerlics op den witten donderdach wtroept, geraect zijt oeck alle datse *veruloect*? soude die Bulle nyet raken, welck des bindeslotels vernaemste werck is? soe hoort ghi emmer dat die bindeslotel nyet falen can, die heylige geest voert hem. Mer hoe werde ick seker dat die heylige gheest hem alsoe voert? Laet mi daer voor sorghen.

Voort. Wat maect ghi int Vagheuiet, als ghi dye zielen doer den Aflaet daer wt trect? Ist oec ghewis soe? Als God inden hemel sulc *verlossen* voor recht houdt, soe ist ghewis, Mer hoe weet ick oft God voor recht hout? Daer laet ic v voor sorghen, Waer blijft dan dat grote ghelt dat ghi metten Vagheuiere doer sulcken faelslotel ghe-

stolen ende gherooft (ick wilde segghen) ghewonnen hebt? Daer laet my voor sorgen, den rakende slotel salt wel bewaren, recht.

Voort. Als dye Paeus den Enghelen ghebiet, datse dye Pelgherzielen (dye op den Roomsche vaert steruen in dat Gulden Iaer) ten hemel voeren moeten, is dat oeck ghewis, want Christus dye sloetelen alleene opter aerden gheeft? ende dye Enghelen en zijn opter aerden nyet? Ist saecke dattet God dyen Enghelen heet, soe ist ghewis, Maer hoe weet ick dat God den Enghelen alsulcs heete? Daer laet ick v voor sorgen.

Voort, Als ghy Papen wijet, Bisschoppen cleedet Paeusen croont, Keysers ende Coninghen salft, Monicken, ende Nonnen seghent, Clocken ende Kercken, Sout ende water wijet, ende dier ghelijcken, Ist oeck ghewis? Wat maect ghy soe veel vraghens? Hoort ghy nyet, Al dat dye bindtslotel doet, dat is ghewis ende seecker, maer dat dye ontbindtslotel doet, dat is onseecker, Daer omme, wat des bindesloetels in dye ghenomde stucken is, dat houdt vast, ende is ghewis, Maer wat des ontbindtsloetels is, dat mach falen, ende is onghewis ende onseecker. Maer hoe weet ick dattet alle alsoe is? Trouwen wat des bindeslotels is, daer laet mi

voor sorghen, wat des ontbindtslotels is, daer laet ick v voor sorghen.

Lieue, is dat die meyninghe, waer omme en wacht ghi dan niet met uwen faelslotel, so langhe tot dat ghi seker wert, dat dat berou voor die sonde voor God groot ghenoech is, op dat ghi also niet falen *ende* onseker handelen mocht metten aflate *ende* absolutie? Desgelijcs, waeromme en wacht ghi niet soe lange metten boterbriuen *ende* alle ander stucken, tot dat ghi aller saken seker zijt? Men soude met Gods beuel niet so te vergeefs inden wint handelen *ende* so lichtuerdich daer mede omme gaen, het is groote sonde, Ia lieue gesellen souden wij so lange wachten, so en cregen wij *nimmermeer* niet een mijte, gheen eere noch macht, *ende* die slotelen waren ouer lange verroestet, *ende* wij souden armer *ende* elendiger zijn, dan die Apostelen, Propheten *ende* Christus selue geweest zijn, So en handelen wij oeck niet lichtuerdich metten slotelen noch te vergeefs, want zij brengen ons volle wegende zware borsen *ende* kisten thuys, Die Apostelen hebben lichtuerdichlick daer mede omme ghegaen, zij en hebben daer mede gheen hoocheyt connen krijghen.

Noch eens, Segt mi doch om Gods willen, Waer hebt ghi dien faelslotel gecreghen? so doch die geheel scrift niet daer af en weet, mer si heeft

enckel seker rakende slotelen? Ey daer wt hebben wij ghecregen God zwijcht stille, ende hi seyt ons *niet* oft v berou recht is, ende oft die orsaken te ontbinden ende dispensereren genoeg zijn, so en connent wij oec niet gheweten, sullen nv die slotelen niet *verroesten*, so moeten wij also int onseker daer mede handelen, gheraket so gheraket, falet so falet, als men die blinde coe speelt, wat sal ick segghen, speelt ghi also die blinde coe met onser zielen, lijf ende goet, ende muyst int donckere? dat en heb ick te voren niet geweten. Nv mercke ick dat ghi broederlic met ons deelt. Ghi behoudt den trefslotel tot onser kisten ghelt ende goet, ende ghi laet ons den faelslotel totten hemel. Wat v aengaet daer hebt ghi den trefslotel, wat ons aengaet daer hebt ghi den faelslotel. Daer laet ick v voor sorgen. Cont ghi anders niet meer totter saken seggen, dan, daer laet ick v voor sorgen? soude ic niet meer connen seggen? Ick segge noch daer toe. Wat den bindeslotel ende trefslotel aen gaet, daer sult ghy mi voor laten sorgen, ist niet genoeg? Och meer dan genoeg, ende alte veel och laes. Ghi zijt hooch gheleerde Doctoren ende besochte luyden, dat moet ic voorwaer kennen. Nv mercke ic waeromme die slotelen silueren zijn, ende waerom sy in roder sijden gheuoert zijn. Om dat v luyden Christus heren opter aerden, ende die christenheyte tot uwer ghe-

uanghene elendige dienstmaecht heeft willen maken, ende heeft v die slotelen niet met allen om die christenheyt, mer alleen om uwen wille gegeuen Vrijlic, hoe cant anders zijn.

Hoe behagen v die luden? mijn lieue broeder, Ic meyne *emmer* dat dat met gods woort ghetuyscht heet als die spitzbouen doen, ende metter lieuer christenheyt gespeelt *ende* met dye arme zielen al warent oude quaertspel bladeren, die doch God selue so diere doer zijns lieuen soons bloet ende doot *verworuen* heeft. Wel aen, sulcke boosheyt gaet te bouen alle clagen vloecken *ende* thoornen. Hadde ick oft een vanden onsen sulcs geseyt en gheleert, dat des Paus slotel onseker ware *ende* falen mochte, help god wat een gheroep ware daer af gecomen, daer hadden hemel *ende* aerde in willen vallen, daer soudemen ons alder eerst gekettert hebben, daer soudet gheblixemt *ende* gedondert hebben met bannen vloecken *ende* verdoemen, als oft wij der kercken macht hadden willen vercrancken. Want sy en hebben niet connen lijden datmen seyde, Den Paus can dolen *ende* falen in sgeloofts saken, mer dit zijn alle des geloofs saken. Nv seggen sy dat selue leeren *ende* bekennen dat vrij wt, dat die absolutie inder biechte wanckelbaer is, *ende* waer dat berou voor God niet groot genoeg is, daer en is zij niet. Sij en connen doch *nemmermeer* thoonen

welck berou *ende* *wanneer* dat groot genoeg is, ende setten daer mede die arme elendige conscientien op eenen twijfel, datse niet weten en connen hoe sy daer aen *zijn*, wase hebben oft niet en hebben, nochtans nemense gelijcke wel alle haer ghelt ende goet voor sulcke onsekere woorden *ende* wercken.

Daer wt volcht dat den Paeus, soe langhe als hy den fael sloetel ghehadt heeft, noch noyt gheen mensche in zijn gheheel Paeusdom gheabsolueert heeft, ende noch dye slotelen, noch der slotelen ghebruyck ghehadt heeft, Maer soe vele als in hem was metten faelslotel ende onseeckere absolutie dye helle gheult, Want onseeckere absolutie is effen alsoe vele, als gheene absolutie, Ia het is effen alsoe vele, als lueghen ende bedroch, Dat heet dye Kercke Christi gheregeert ende dye schaepkens Christi gheweydet. Alsoe oeck met den Aflaet, maer dattet onseecker is, ende op der menschen berouwe staet, soe en heeft dye Paeus, alsoe langhe als den Aflaet gheduert heeft, noyt te gheenen daghe noch tot gheenen stonde Aflaet ghegheuen, Ende zijn Bullen ende dye Gulden Iaren moeten dye grootste roouerije ende boeuerije geweest zijn, die oyt opter aerden quamen, Want onseker aflaet en is gheen aflaet, ya het is

bedroch *ende* boeuerie. Mer onseker moet hi zijn, om dat dat berou *onseker* is daer hi op staet. Want wie wil seggen dat zijn berou voor God genoeg is, Ia wat berou can voor God genoeg zijn, nae dat nyet onse berou, mer Christus selue onse berou ende genoeg doen voor God zijn moet met zijnen lijden.

Also oec metter dispensatien, boterbriuen ende dier gelijcken, om datse hem op die orsaken gronden oft die selue voor God genoeg zijn oft niet ende doch gheen mensche dat selue weten mach, soe en heeft die Paus zijn leefdagen lanck noyt gheen rechte boterbriuen noch gheen seker dispensatien gegeuen, want onsekere dispensatie is gheen dispensatie, ia tis enckel luegen ende bedroch, God is seker ende warachtich, hy en wil met gheene onseker saken te doen hebben. Het moet alle seker zijn dat hi doet, ende dat voor hem ghelden sal, als Iacobus .i. spreect. Men sal niet wancken noch twijfelen, mer soe wie wancket oft twijfelt, dye en dencke niet dat hi van God yet ontfanghen sal. Mer wat leeren dese faelslotelen anders dan wancken, twijfelen *ende* onseker zijn, dat is, sy leeren *vertwijfelen* Christum verloochenen ende verdoemt werden, want wie niet ghelooft die is verdoemt, *ende* wat niet wt den geloue geschiet dat is sonde. Nv en moghen sy *emmer* hier nyet gelouen, om

dat die slotel met zijnder cracht op onse onseker berou, op onse onseker doen *ende* saken staet, *want* wie can op zijn eyghenwerck berou oft sake ghelouen? Nyemant dan die ongelouich is *ende* Christum *verloochent*, om dat onse wercken *emmer* niet Gods woort en zijn.

Nv loopt te Romen waert, haelt aflaet *ende* boterbrieuen, geeft ghelt *ende* laet met v dispensereren, laet v wijen, oft wert Bisscop, loopt na beuaerden, roept heyligen aen, lost dat Vagheuer, biecht dien pape, so comt ghi recht daer aen, dat ghi niet en weet, wat ghi doet, hebt oft zijt voor God, ia ghi zijt bedrogen *ende* beloghen. *Ende* beyde den deelen gheschiet recht. Waer *omme* verachten wij gods woort, *ende* zijn so ondancbaer onsen Here Christo? Tis waer, voor die luyden willen zijt waerlick ghelooft hebben dattet seker saken *ende* enckel trefslotelen zijn, datse vrij laten *ende* dispensereren, soe coene datmen anders segghe. Mer by hem seluen seggen sy, die slotel mach falen, dat doen sy *daeromme*, Wanneer die luyden ghelouen dattet seker is, soe krijghen sy daer mede *den* rechten trefslotel totter geheelder werelt kisten, mer als sy weten dattet onseker fautich *ende* lueghen zijn, soe dienet daer toe, dat sy den Duuel metter christenenzielen die helle vullen, *ende* Christo zijn rijcke woesten maken. Want waer toe

soude hi hem anders die slotelen gegeuen hebben.

Nv siet wat vruchten die leeringe vanden faelslotel ghedaen heeft. Ten eersten moet God haer lueghenaer zijn, Want God heeft vast *ende* seker doer Christum toegeseyt, wat ghi bindt op aerden sal gebonden zijn inden hemel, ende wat ghi ontbindt opter aerden, sal los zijn inden hemel. Dat zijn clare clinckende droghe woorden, die en lijden gheen falenden slotel, Hi spreect, Het sal seker zijn ende niet falen, Wat zij binden ende lossen, sal ghebonden *ende* los zijn. Mer wat seyt meester Paus hier toe? Ick en weets waerlick nyet, (spreect hi) Ick wil wel opter aerden ontbinden, mer oft daer om inden hemel los zijn sal, daer laet ick v voor sorghen, Iuyste straft hi God in sinen baert. God spreect, het moet los zijn inden hemel ist opter aerden los, Die Paus spreect Ten moet niet los zijn inden hemel, al ist opter aerden los. Den slotel mach wel falen.

Wat ist anders gheseyt, dan als sprake hy tot God, God ghi luegenaer segt, Het sal seker ontbonden zijn, wat wij binden, *ende* ghi en ziet nyet, dat wij dien faelsloetel oeck noch hebben, Want na dat wij niet en weten noch gelouen, dat hi ghewisselic los is, dien wij ontbinden, so en sult ghijt oeck niet weten, veel min, so vrij *ende* seecker toesegghen, *ende* daer mede die lieden so seker *ende* vro-

lick maken, Want wat wilt ghi weten, dat wij niet weten sullen? Wat dorst ghi den lieden belouen, dat wij niet belouen? Is dien ontbonden goet *ende* weerdich, so wert hi doer onse ontbinden los. Is hi niet goet als wij *hem* al lossen, so en is hy doch niet los Mer om dat wij niet en weten oft hi goet is, soe ist oeck beyde, slotel *ende* ontbinden ongewis Want die slotel met *zijnder* cracht, staet niet op v woort mer op onse weten, oft die *mensche* goet is oft niet Mer nv sulcs weten eewelic ongewis is, so moet oeck onse ontbinden altijts onghewis blijuen, *Ende* ghi moet lieghen, die daer so stoutelic wt segt Het sal certeyn los zijn wat wij ontbinden.

Effen alsulcke eere doen zij oeck met dat selue onsen lieuen Heere Christo, als die met *zijn* bloede niet meer verworuen hadde, dan falende slotelen ende onseker lossinghe, ende als hadde hy *zijne* lieue bruydt op een scheminckel steert gheuoert, als een tuysscher oft bedriegher, ende oft gauē hi haer onseecker slotelen, ende hietese binden *ende* ontbinden, daerse doch onseker zijn moet oft ghebonden oft ontbonden is, nae dat zij der menschen herten nyet sien en can noch weeten, als die Paus seyt. Mer dat die bindtslotel ghewis is, daer zij die Christenheyt mede vanghen doer haer lueghenen *ende* gruwelen, daer moet God warachtich zijn, *ende* sulcke tyrannije *ende* boeuerije

doer *zijnen* name *ende* woort laten stercken, ende hi moet hooren dat God sulcs doe. Also moet hi *van* beyde zijden, doer beyde die slotelen opt alder gruwelicste gescendt *ende* gelastert werden Daer moet hi een luegenaer zijn inden ontbintslotel, Hier moet hi een boeue zijn inden bintslotel, Also soudemen God leeren spreken.

Hier wt is licht te mercken, dat dese luyden die slotelen nyet houden voor een godlick ghesticht, werck, ordeninghe oft ampt, maer dat zijt als Turcken *ende* Heydenen aensien voor een menschelijcke ordinancie oft officie, als dat in haerder macht stae, gelijc een wereltlike macht, want zij en grondent niet op Gods woort, mer op smenschen doen *ende* saken, Sijn die menschen goet, soe ontbindt die slotel, zijnse niet goet, soe ontbindt hi niet, Daer na die menschen zijn, daer na is ghelt, *ende* doet die slotel oeck, *ende* anders niet. Des ghelijcs oec die bintslotel, staet niet op Gods woort mer op des Paus liefste, Als hy bereyt werden sal, so moet hi statuten stellen, daer toe oeck binden God geue het sy teghen Gods woort oft niet, *ende* het moet oeck gebonden heeten, want daer staet, Sic volo sic iubeo, sit pro ratione voluntas. God moetet voor goet houden, waer wil hi van tusschen den armen manen.

Oeck, waert dat zijt voor Gods ordinancie oft

ampt hielden, tware onmogelic datse eenen falenden slotel daer wt maken souden, want Gods ordinancien zijn seker *ende* en connen niet falen, so luttel als zijn woort lieghen *ende* bedrieghen can. Ghelijck als dat doopsel, Sacrament *ende* preeck ampt zijn oeck Gods ordinancien, zij en missen noch en falen niet. Ende ten ware niet te lijden, datmen tweederhande doopselen maken wilde, een rakende doopsel *ende* een falende doopsel, oft tweederhande Euangelien, een rakende Euangelie *ende* een falende Euangelie, Oft twee Sacramenten, een fael Sacrament *ende* een tref Sacrament, want tis al enckel waerheyt, wat God seyt *ende* doet, Anders moestemen oeck seggen, dat God een tweeuoudich God ware, een treffende God *ende* een falende God, *ende* alle zijne creatueren moesten na die maniere, tweederhande werden, Alsoe oeck, wanneer si den bindtslotel, voor Gods ordinancie hielden, en souden zij *nimmermeer* connen seggen oft leeren, dattet recht oft te houden ware, als zij daermede gesetten stellen, oft met onrecht bannen want sulcs alle en doet die slotel niet, mer si selue onder den schijn des slotels, *ende* onder den name Gods, daer si haer tyrannije *ende* boeuerije mede decken, met lasterliken misbruycke.

Ten anderen, is daer noch een vrucht *van* sulcker leere, datse die Christenheyt *ende* dat gheloue

verstoort, Want als een Christen hoort, ende men hem raden can, dat die sloetelen dolen ende falen moghen, so en ist niet moghelick, dat hi daer op verlaten ende ghelouen can, dat hem die slotel toeseyt, Want watmen ghelouen sal, dies moetmen seker zijn, oft ymmers ghewis daervoor houden, dattet sonder alle twijfel Gods woort *ende* die waerheyt is, Anders en blijft daer niet dan een onseker waen ende wanckel gheloue, ya een recht ongheloue, dat en can niet falen Na dat die Paus dan ende die sine hier mede vrij bekennen ende roemen, dat haer sloetelen missen ende falen moghen, so moetet int Pausdom alle ende al, doer ende doere onseecker zijn datse handelen, want hi en weet niet oft hi recht bindt ofte ontbindt, Soe moeten zijn onderdanighe oeck onseker zijn, oft zij ontbonden oft ghebonden zijn, oft zij recht oft onrecht leuen oft doen, Dat is, zij moeten wanckghelouighe, ya enckel ongelouighe onchristenen Turcken ende Heydenen zijn, Also leydt die een blinde den anderen ende vallen beyde inden put.

Wat is nv des Paus kercke voor een kercke? Een onsekere wanckel kercke, oft slibber kercke, ia een valsche luegenkercke, die in twijfel *ende* ongeloue zwemt sonder Gods woort, want hy leertse twijfelen *ende* onseker zijn met zijnen fael slo-

telen. Ist een wanckelende kercke, so en ist gheen gelouige kercke, want die selue staet op eenen sekeren grontsteen, oeck teghen die helsche poorten. Mat.xvi. Is si des geloofs kercke niet, so en is zij oec die christelike kercke niet, mer zij moet een onchristelike antichristische ghelouelose kercke zijn, die de rechte heylighe christelike kercke *verstoort* ende *verderft*. Alsoe betuyghen zij nv hier met haren eyghen monde, dat den Paus den rechten Antichrist zijn moet, die inden tempel Gods sidt *ende* een verderuer ende meester der sonden is, als .S. Paulus seyt .ij. Tessa.ij. Lieue here God men behoefde die slotelen niet onseker *ende* wanckel te maken. Men predict doch opt alder vierichste datse ghewis ghewis gods woort segghen, den welcken sonder alle twijfel te ghelouen is. Theeft dan noch moeyten genoeg dat een elendighe herte ghelouen can. Wat salt dan doen als men hem dat alder eerst onseker maect daert aen gelouen soude, *ende* zijn twijfel *ende* versagen daer mede sterct ende beuesticht.

Die derde vrucht is datse menschen wercken *ende* eygen gerechticheyt oprecht tegen die gerechticheyt Christi ons doer die ghenade int geloue gesconcken Van desen gruwel can mense hier mede geweldichlic ouertugen. Want si en maken met haren onsekeren faelslotelen niet alleen gods woort te nieten

mer wijsen oeck die lieden van sulcken Gods woorden op haer eyghen wercken ende verdiensten, ende segghen, Hebt ghi goet berou, ende zijt ghi goet ende hebt ghi goede saken, soe helpen v die slotelen ende anders niet. Wat is dat anders gheseyt, dan dus veel? Ghi moet die ghenade verdienen ende der seluer weert werden, doer v eyghen wercken voor God, daer na helpen v oeck die slotelen. Segt mi Hoe conste men eenen Christen dieper in zijn wercken steken, ende stercker op zijn verdiensten wijsen ende verder van Gods ghenaden ende Christus bloet drijuen, dan met sulcker leeringhe? Daer toe leeren zij hier mede wt God eenen valschen rechter maken, die de personen ende onse wercken sal ende moet aensien ende zijn ghenade vercoopen, ende nyet wt barmherticheyt geuen? Sal ick te voren die ghenade voor God met mijnen doen verdienen, wat Duuel sullen mi dan die slotelen helpen, als sy mi die ghenade niet geuen connen, maer ick moet dye ghenade voor God te voren verdient hebben? Heb ick die ghenade voor wech, so en zie ick noch slotel noch Paus aen, Want als God voor ons is, wie wil teghen ons zijn?

Hier wt moecht ghi tasten, dat des Paus slotelen gheen slotelen, mer die scortsen oft schalen van die slotelen zijn Oft als hijse metter daet thoont ende in zijn wapen voert, zijNSE waerlics gemael-

de lose slotelen, die wel die oghen vullen, mer der zielen niet en geuen. Want ghy hoort hier dat sy selue bekennen, die slotelen en geuen gheen ghenade, daer en is oec gheen ghenade Gods daer in. Mer die mensche moet te voren sonder die slotelen ghenade verweruen doer hem seluen, Sijnse nu soe ledighe lose slotelen datse die ghenade niet en brenghen, mer eysschen, soe en moetent gheen rechte slotelen zijn. Want die rechte slotelen zijn vol ghenaden, sy brenghen ende geuen ghenade oec den onwerdighen (als wij horen sullen) ende den onuerdienden, Ia alleen den onwerdighen ende diet niet verdient hebben. Na dat nu dan hare slotelen soe wande loos zijn, soe siet ghi emmers wel, hoe reyn ende fijn sy den Here Christum daer mede wtgheroeyt, verloochent ende verdoemt hebben. Ende die slotelen geuen by hem niet meer dan die ghenade des Paus, oft (als sy seggen) dye ghenade der kercken, dat die sondare metten Paus oft der kercke versoent werde, met Gods ghenade moet hi selue sonder die slotelen verdienen. Dat is fijn omgekeert, dat Christus zijn slotelen daer toe gegeuen soude hebben, datmen der menschen ghenade daer mede vercrege, mer Gods ghenade moetmen doer ons seluen sonder slotelen ende sonder christo verweruen. Dat moeten emmer gruwelike gruwelen zijn, so doch Christus gewisselic die slotelen

gegeuen heeft, datmen alleen daer doer Gods ghenade *vercrijge*. Om der menschen *ende* der kercken genade te ghecrijgen, heeft hi ander weggen *ende* manieren ghestelt.

Bouen al dit, hebben sy noch een hoger macht datse der slotelen wel soe geheel machtich zijn, als sy willen so moetet een faelslotel zijn, weder *omme* wanneer sy willen soe moet hi een trefslotel zijn. dies wil ick v een fijn exempel vertellen. Den legæet des Paus Cardinael campegius heeft hem nv op den rijcsdach laten horen, den Paus nochte ter auonturen dispensereren oft orlof geuen beyde gestalten des sacraments *ende* der Papen huwelick. Mer dat hy den moniken *ende* Nonnen toelaten soude te huwen, en can hi niet doen, die slotel moeste anders falen *ende* dolen. Nv heuet den Paus dicwils ghedaen *ende* ten heeft gheen faelslotel noch dolinge moeten heeten, als men weet. *Ende* wie dat dolinge geheeten hadde die ware in die onderste helle verdoemt. Maer om dat een Cardinael zijn legæet sulcs een dolinge heet, so ist een Artikel des geloofs. Also gaetmen met ons arme christenen *omme*. Huden ia, morgen neen. Huden faelslotel, morgen trefslotel, *ende* doch alle beyde enckel Artikel des geloofs, tis gelike veel, die duytschen moetent wel ghelouen. Mer waer zijn die gheuaren die de Paus wt den Cloosteren totten huwelic heeft laten co-

men, nae dat sy ghelooft hebben dattet recht gheweest is, *ende* die Cardinael seyt nv het is onrecht Wat vragen die Paus *ende* Cardinalen daer na. Tis genoeg dat die lieden gelouen dattet recht is als sy willen. *Ende* weder omme gelouen moeten, het is onrecht als sy willen.

Wel aen, wij weten zeer wel, dat die walen ons Duytschen niet voor menschen, mer voor enckel hulsen oft scaduwen houden, so stout *ende* seker datse wel meynen, wanneer eenen Cardinael een stinckende veeste ontgaet, so is den duytschen een nieu Artikel des geloofs geboren, dat doen wij selue, *ende* tis onse scult, dat wij sulcke botte mulen zijn, *ende* laten ons so beguychelen *ende* verdwasen. Doch hope ic datse ons botte muylen nv schier een weynich geuoelt sullen hebben, *ende* die onsinnige Salaam moet oec eens zijn esellinne horen. Willen sy niet dispensereren *ende* toelaten, die ledige Duuel biddese daer omme in mijn stadt. Hi doe hem zijn dispensatien *ende* hangense hem aen den hals. Ic wil doen *ende* laten wat ick weet dat gods woort is. *Ende* niet alder eerst zijn vianden *ende* lasteraers die Muyl esels van Romen daer omme vragen, oft sy dat toelaten willen, mer na dat spreekwoort varen *ende* seggen, dat orlof come hier na. Want sy en sullen my haren stoel bouen Gods woort niet setten, *ende* hem leeren wat hi ons heeten sal, dat wil ic hemluden voor mijn persoon wel weeren oft god wil.

Ende summa. Wij en willen dit woort faelslotel inder Christenheyt niet lijdē, dye ledige Duuel heuet wter hellen hier op gebracht om daer mede tgeloue, het Euangelie *ende* Gods rijcke te verstoren. Gheen vroom christelic herte en cans oeck ghelijden. Het sullen niet dan sekere trefslotelen inder christenheyt zijn. *Ende* niemant en sal disputeren oft vraghen, oft die slotel missen oft falen moghe, mer daer na salmen vlijtichlic vragen, *ende* wel daer op achten oft die slotel sy oft niet? Ist die slotel, so zijt seker dat daer gheen falen noch dolē is, mer enckel treffen, *ende* seker ghewisse Gods werck. Gelijk als ick niet vraghen sal, oft Euangelie recht oft onrecht is, want dat Euangelie is recht *ende* ten can niet onrecht zijn. Mer daer is noot na te vragen *ende* toe te sien, oft dat Euangelion zij oft niet? Ist dat Euangelion, so ghelt daer niet meer vragens oft recht is, mer daer gelt slecht vast te gelouen *ende* daer na te leuen.

Ic hoorde eens van eenen wijsen man die sprack die slotel faelt niet, mer die Paus faelt wel. *Ende* dat is oeck recht ghesproken, gelijk als ick seggen mach. Dat Euangelion doelt niet, mer die Predicant oft Pastoor doelt wel, als hi onder den scijn der Euangelien zijn dromen leert. Alsoe en faelt die slotel oec niet. Mer die Paus doelt als hi onder den name *ende* scijn der slotelen zijnen moet-

wille ende eyghen goetduncken drijft, sulcs keeren sy *omme*, ende seggen, die slotel faelt wel, mer die Paus en faelt niet. Ende eer sy eenen mensche wilden laten falen, wildense lieuer seggen dat God in *zijn* woorden *ende* wercken faelgeerde Daer toe hebben des Paeus muyl esels zijn *Curtisanen* een hooftsproke. Ten is niet te *vermoeden* dat sulcke een hoge maiesteyt dole, dat is een recht turcsch woort die seggen van haren Keyserdom oec also. Ey ten is niet te *vermoeden* dat God so groot een volck soude laten dolen *ende* verdoemt werden, Ia verlaet v daer op *ende* en bact niet. Men moeste oec bedencken dat sulcke hoghe maiesteyten dan noch gheen goden, mer menschen zijn. Mer een mensche sondicht, faelt, liecht *ende* bedriecht, als die scrift seyt.

Mer segt mi lieue muyl eselen, so dat niet te *vermoeden* is, dat sulcke een hoge maiesteyt dole waer *omme* ist dan te *vermoeden* dat die sloetelen *ende* die goddelike maiesteyt dole? oft is die slotel *ende* God niet so hoghe als den Paus, die slotelen en zijn *emmers* gheens menschen, mer gods woorden *ende* wercken ouer alle menschen. Daer *omme* en heeft oec God zijn christelike kercke gheenen mensche willen beuelen te regieren, mer heeftse by *ende* voor hem seluen behouden, *ende* gheboden datmen niet dan zijn woort leeren soude, Want hi weet, als wij sonder zijn woort wt ons seluen leeren, dattet enc-

kel falinghe, dolvinghe lueghen *ende* sonde is, op dat wij *alleen* zijn werck getuych zijn, *ende* hem onse tongen daer toe geuen sullen, dat hi selue *ende* alleene doer ons spreke *ende* regiere, also heetet. Daer tegen leeren die muyl esels, dat den Paeus regieren sal *ende* niet God, *ende* datmen den Paus ghelouen sal *ende* niet den slotelen. Want na dat die Paus niet dolen can, so ghelooftmen hem met rechte, mer om dat die slotelen Gods dolen, so en can mense niet gelouen. Also soudemen die christelike kercke regieren *ende* leeren, datter een duuels rijke daer wt werde, vol luegenen ongeloofs *ende* alder gruwelen, dat behoort toe, hominibus peccati & filijs perditionis, die de gansse werelt met sonden verderuen.

Dat derde misbruyck.

Tot hier hebben wi gehoord hoe si die slotelen twee sins gedeelt hebben Eens, bindeslotelen *ende* ontbindeslotelen, daer wt gemaect, om daer mede statuten te stellen, *ende* statuten op te heffen oft toe te laten. Ten anderen hebben sy falende slotelen, *ende* rakende slotelen daer wt ghemaect, daer aen en ist niet genoeg. Sij hebbense ten derden ghedeelt aldus, die een slotel heet een slotel der macht, *ende* die ander heet een slotel der kennissen, *ende* dit zijn die rechte twee slotelen die den Paus voert, die hi oec met ernste meynt, alsoe gaetet als men eens wt der bane comt, daer en is des dolens noch eynde

noch ophouden, *ende* daer moet altijd die een *luegen* seuen andere hebben tot een dechsel, *ende* ten helpt doch niet.

Die ghewelt slotel heet dat die Paeus macht heeft inden hemel *ende* der aerden te ghebieden *ende* te verbieden, hoe *ende* wat hi wil. Hi can Keyseren, Coningen, Vorsten op *ende* af setten, hi can alle ouerheyt meesteren *ende* regieren, hi can den Engelen inden hemel ghebieden, hi can dat Vagheuiet los maken. *Ende* wat salmen veel seggen? Sij handelen daer ouer, *ende* hebben langhe daer ouer ghestreden, oft die Paus een mensche is oft god? Mer sy hebben eyndelick besloten dat hi Gods stadthouder opter aerden is, *ende* een aertsche God, een persoon wt God *ende* mensche te samen gesmolten, dat doet die gewelt sloetel.

Daer wt brullen *ende* donderen die scrickelike Decreten int geestelike recht, dat God S. Peter gegeuen heeft, dat hi een Keyser in hemel *ende* opter aerden is, als Nicolaus die derde roept. *Ende* ten andermael C. Pastoralis, roemt die Paeus dattet gheen twijfel met allen is, als dat rijcke keyserloos is, soe is hi die rechte Keyser. *Ende* in C. Solite, spreekt hi. Dat die Paus bouen den Keyser is, alsoe hooghe als die sonne bouen die Mane is. *Ende* van dye afgrijselike gruwelijcke donderwoorden zijnder veel meer int gheestelike

recht. Dat Iohannes wel in zijn Apocalipsis. ca x. scrijft, dat die Enghel der wolcken briescht als een Leeu, *ende* seuen donderen antwoorden hem. Mer dit hebben sy oec tot op den dach van huyden gedaen, vele Keyzers *ende* Coningen af gheset Vorsten veruloect *ende* verdreuen, *ende* hem seluen Heren bouen alle heren, coningen bouen alle coningen gemaect, wt die cracht van desen slotel der macht.

Die sloetel der kennissen is, dat die Paeus macht heeft bouen alle rechten, beyde geestelic *ende* wereltlic. Bouen alle leeringhen, beyde gods *ende* der menchen, bouen alle handelinghe *ende* saken, bouen alle vragen *ende* dolingen, *ende* summa. Hi is rechter bouen al datmen segghen *ende* dencken can in hemel *ende* in der aerden doer desen slotel, ghelijc hi een Heere is bouen al datmen doen can in hemel *ende* op der aerden doer den slotel des geweldts. *Ende* dat is *ende* heet recht die Paus met zijnder drieuuldiger crone. Een Keyser inden hemel, een Keyser opter aerden, een Keyser onder der aerden, hadde God yet meer, so waer hi oec een Keyser daer ouer *ende* hi moeste vier cronen draghen. Wat hi nv heet te doen *ende* te leuen doer den sloetel der macht, dat is gedaen *ende* gheleeft in allen conincrijcken opter aerden. Mer wat hi niet gedaen noch geleeft wil hebben, dat en is niet ghedaen noch geleeft. Also oec wat hi wil geleert, ghepreect, gherecht, ghehan-

delt hebben, dat moet geleert, gepreect, gerecht gehandelt heeten. Wat hi niet en wil geleert, gepreect, gherecht, gehandelt hebben, dat en is niet geleert, gepreect, gerecht, gehandelt, God geue het sy gods woort oft weerlick recht, so moetet ketterie zijn. Want hi is Here bouen alle ghewelt *ende* leeringe, bouen alle rijcken *ende* recht in hemel *ende* opter aerden. Lieue, wye en soude sulc een keyserdom niet begeren, wanneert hem gewerden mochte.

Daer wt brullet hi ten andermael in zijn geestelic recht dat alle Keyseren *ende* Coningen stoelen die daer rechten, moeten dat recht van hem leeren, *ende* te leene ontfanghen. *Ende* Cuncta. Die gansse christenheyt doer die gansse werelt weet datmen den Paus niet rechten noch leeren can, mer si moeten hem altemale van hem rechten laten. Item dat oeck die heylige scrift *ende* Gods woort van hem moet leen ontfangen, dat is *Robur & auctoritatem accipere*, als zijn woorden luyden. *Ende* die *summa* daer van is Daer en darf noch God noch mensche totten Paus seggen Wat maect ghi? oft waer om doet ghi dat? Mer hi mach doen *ende* leeren wat hi wil, ongestraft ongehindert *ende* ongemeestert Sulcs gruwelics brullens isser vele in zijn geestelike rechten *ende* Bullen. *Ende* dit zijn alle dye hoochste Articulen des geloofs, dat ghi badt Godt selue verloochenen

mocht, dan een van desen, *Ende* daer zijn vele goede lieden daer *omme* verbrant ende verworcht.

Welaen, Daer hebt ghi eens grondelic, wat Christus ghemeynt heeft met dese woorden tot Petro. Wat ghi binden sult op aerden, sal gebonden zijn inden hemel, *ende* wat ghi ontbinden sult opter aerden, sal ontbonden zijn inden hemel, te weten Peeter, Als ghy Keyseren *ende* Coninghen met voeten treedt, so salt recht zijn, Als ghi mijn woort ontbindt, soe salt ontbonden zijn, Ghi sult God zijn, Ick en wil gheen God meer zijn, Ist niet wel wtgeleyt? Mer ten is gheen noot vele hier teghen te vechten, Het soude alte groot een boeck maken. Na dat die bediedinge deser woorden zeer eenen yghelijcken, oeck den ghenen die aenden Paus hangen, bekent is, dattet valsch *ende* gheloghen is. Want Christus en heeft Petro gheen macht gegeuen, noch inden hemel noch opter aerden te domineren, mer hi scheydet zijn rijcke vanden wereltliken rijcke voor Pilato, dat zijn rijcke van deser werelt niet en is, mer dattet een rijcke der waarheyt is, *Ende* noch eens tot *zijn* iongeren, Die wereltlike Vorsten domineren *ende* hebben heerscappije ouer hem lieden, mer ghi en sult so niet doen. Met dese *ende* dier ghelijcke clare woorden verbiet Christus Petro *ende* *zijn* Iongeren der wereltlike heerscappije, *ende* vermaentse tot haren of-

ficie *ende* dienst, daer hijse toe geroepen hadde, *ende* sy sullen die wereltlike Heeren dat hare laten wachten.

Mer hoe wel dit scandelick misbruyck *ende* onuerstant niet so gruwelic is, als die voorgaende twee, sy en hebben oeck der zielen niet so moordelijcke schaden gedaen. Want waer anders Gods woort blijft, mach een Christen dan noch wel blijuen *ende* salich werden, zijn Bisscop oft Pastoor werde een weerlic heere oft niet, na dat die wereltlike heerscappije sinen geloue niet en scaedt. Ic conste oeck noch wel lijden, dat die Paus *ende* Bisscoppen wereltlike Heren waren *ende* bleuen, om datse doch dat Bisscoplic ampt te buyten gaen *ende* scuwen, wanneer sy alleen dat geestelic ampt hielpen doer andere drijuen *ende* vorderen, Doch heeft sulck een onuerstant grote lichamelike schaden gedaen, Want die Paus *ende* die sine daer doer vele krijgen, bloetstorten, moorden *ende* yammeren onder Keyseren, Coningen Vorsten, landen *ende* lieden gesticht hebben, alst dan zijn moet Wie een luegenaer is, moet oec een moorder werden, als die duuel zijn vader oec is, dat de Paus doer dese bediedinge vrijlic lange van S. Peters erfgenaemheyt geuallen is *ende* en heeft niet meer Petrus nacomer mogen zijn, mer des Keyzers oft veel meer des duuels

Christus heeft zijn slotelen der kercken tot hemelrijc gegeuen *ende* niet tot aertrijck, als hi spreect, Tsal inden hemel ontbonden zijn. Maer

wat helpt dat wereltlick rijcke eenen Christen totten hemel? Ia *wanneert* ten hemel helpen conste, so en hadde Christus niet behoefte vanden hemel te comen. Daer zijn wel so fijne Coninckrijcken voor *ende* na geweest, beyde met machte gewapent *ende* met rechten veruatet. Oec so hadde hi selue wel een wereltlick Coninck moghen werden, *wanneert* nut oft nootsakelick ten hemel ware, mer nv hy dat niet ghedaen heeft, ist goet te rekenen, dat hy zijn slotelen niet tot wereltliken ghewelt ghegeuen heeft, *ende* dat die Paus metten sinen die fijne woorden Christi valschelick *ende* booselick op wereltlick ghewelt wtleyt. *Ende* si en bethoonen noch leedtschap noch beteringhe daer af, gaen verstoect voort, tot datse te gronde gaen.

Mer dat en mach ick ongethoont niet laten, dat zij den slotel der kennissen herwaerts trecken totten slotelen S. Petro *ende* den Apostelen gegeuen, Mat.xvi. *ende* .xviii. *Ende* hoe wel sommige leeraers sulcs oeck doen, so en ist doch niet recht, *ende* men soude der leeraren woorden niet so onbedacht oprapen, *ende* hem daer op gronden, sonder seker getuyghe der scrijften. Want wt desen onuerstande is vast gecomen dien leedigen gruwel des faelslotels, om dat zij ghemeynt hebben, dat dye slotel noch binden noch ontbinden mach, men wete dan eygentlick, hoe die saken voor God staen, welck doch on-

moghelic is, recht als hadde Christus metten slotel der kennissen geboden, datse niet binden noch ontbinden soudē, sy en wisten dan te voren, hoe dat metten mensche voor God stonde, Sij en hebben doch selue sulcke gedichte geboden niet gebonden, mer altijd gebonden als die blinde, ende hebben hemseluen daer na metten faelslotel los ende vrij geseit, als waert haer scult niet, dat si dolen ende falen. Nv en comet emmers niet wel ouer een, datse ghelouen, Men moetet weten, ende men mach doch sonder weten binden op onsekere auontuere. Also moet ymmers daer dye een lueghen die ander voortbrenghe, ende malcander onder een ander verraden.

Mer wij segghen also, dat die slotel der kennissen gheheel niet en behoort totten slotelen daer wij nv af handelen, wt Mat xvi. ende .xviij. ende het is geheel ende al een ander slotel, Die twee slotelen heeten wij bindtslotel ende ontbindtslotel, nae dye woorden Christi, Wat ghi bindt, wat ghy ontbindt &cet. Mer vanden slotel der kennissen, spreect hi Luce.xi. totten Pharizeen alsoe. Wee v scriftgeleerde, Ghi hebt den slotel der kennissen, ghi en gaet daer niet in, ende beledt die daer in willen Hier en geeft Christus gheen slotelen, mer seyt Si hebben hem, ende het moeten oude slotelen zijn, eer dan Christus den hemel open gedaen heeft. Daer omme noemt hi hem oeck een slotel der kennissen oft

totter kennissen, dat hi totter kennissen dienen sal Ende spreect daer toe, datse selue niet in en gaen. Waer in? totter kennisse, daer si den slotel toe hebben, ende beletten die ghene, die gheerne totter kennisse in gaen wilden.

Daerwt acht ic *emmer* dattet claer ghenoech is dat Christus hier noch *van binden* noch *van ontbinden* en spreect, mer *van preecken ende leeren*, ende dese slotel en is niet anders dan die leere slotel, dat is, dat leerofficie, predickofficie, Pastoorscap, daer dore men die lieden totter kennissen leyden sal, datse leeren ende weten, hoe si God dienen ende salich werden sullen, dat is die kennisse die hi hier noemt, Twelck oeck menich goet herte gheerne wiste, ende gheerne daer in ende daer toe quame, so werdet *verhindert ende verleyt*, effen doer die, van welcken het leeren ende daer toe comen soude, als die den slotel ende dat ampt daer toe hebben. Also deden die Pharizeen, si souden die luyden totter kennissen Christi ende der waerheit brenghen, So voeren si toe, *verbodent*, belettedent ende leerden daer tegen, ende tmoeste ketterije zijn, daer si vele lieden mede *verhinderden*, die wel gheerne die waerheyt geweten hadden, alst altijd ende tot noch toe ghegaen is, dat die duechdelicste die gheerne die waerheyt wisten, ten alder meesten *verleyt* werden, Mer die de waerheyt *verachten* ende *verroeckelosen*, can die duuel niet *verleyden*, want si behoren hem van nv toe.

Daer *om* noemt Matheus int .xxiiij. sulck haer hinderen *ende* beletten oeck een sloetel, dien si misbruycken om den hemel te sluyten, *ende* seyt, Wee v Scriftgheleerde ende Pharizeen ghi hypocriten ghi dye dat hemelrijck voor den menschen toesluyt, ghi en coemt daer niet in, ende die daer in wilen, en laet ghy nyet in gaen. Nv hadden dye Pharizeen ymmer Sinte Peeters slotelen nyet dat is vast, alsoe en spreect oeck Christus hier niet van binden noch ontbinden, mer hy spreect van goede luyden, dye gheerne ten hemel wilden, ende het wert hem lieden met machten, onrecht, lieghen ende bedrieghen belettet, Daer omme ist vanden ghemeynen predickampt geseit, het welck den ganssen volcke den hemel op soude doen ende vercondighen. Mer sinte Peeters sloetelen gaen alleen ouer dye somighe, te weten ouer die sondaers. Daer omme en sullen wij die slotelen niet also in malcander menghelen, als dye onvlytighe slaperighe Theologen doen, Mer wel *ende* deghelick onderscheyden, soe connen wij by die reyne *ende* sekere waerheyd blijuen ende al verkeert verstant scuwen.

Tis wel waer datmen weten moet ende ghewis zijn sal, wien *ende* watmen binden ende ontbinden sal, want Gods ordinancie en sal dye blinde coe niet speelen, als wij hier nae hooren sullen,

maer dat weten daer zij die slotelen af noemen, te weten, datmen weten sal, hoe die mensche voor God stae, dat is niet, *ende* het maect die slotele tot faelslotelen. Daer omme willen wij sulcke weteslotelen niet hebben noch lijden, so weynich als den faelslotel, *Ende* sy en sullen allebeyde inder Christenheyt niet zijn. Also en willen noch en sullen wij oec den gheweltslotel oft den heerslotel niet lijden, *ende* hi en sal oeck inder Christenheyt niet zijn, So weynich als wij oeck lijden willen den bindtslotel, die daer gesetten stelt, *ende* den ontbindtslotel, die daer dispenseert *ende* orlof om ghelt vercoopt. Wij willen den ghemeynen leereslotel, *ende* daer na voor die ghene die sondigen, den rechten bindtslotel *ende* ontbindtslotel hebben *ende* behouden.

Dat vierde misbruyck.

Daer moet nv dat oude rechte verstant van dese woorden herwaerts dienen, dat vanden Apostelen tijt tot hier gecomen is *ende* met pijnen gebleuen, om dat se ymmer nyet onghemartert *ende* ongeplaecht laten in dese woorden. Sesuoudighe slotelen hebben si ghemaect, *ende* die woorden wtgeleyt als sy wilden, Nv nemen zij dye rechte slotelen *ende* dat rechte verstant oeck voor hem, *ende* varen daer mede, als wij sien sullen. Mer dat rechte verstant *ende* die rechte slotelen zijn, niet gesetten stellen oft orlof vercoopen, oft falende binden oft falende ontbinden

oec met geweld soecken oft heymelic dinck weten, mer alleen sonden binden ende sonden ontbinden, dat is bannen ende absoluere oft inden ban ende wt den ban doen, want daer af spreekt Christus, ende daer toe selue geeft hi die slotelen. Mer wij sien bannens ende absoluere genoech by desen luyden, maer hoe gaen sy daer mede omme?

Ten eersten, die rechte sonden, die men met den ban straffen soude, daer oec die slotelen toe ghegeuen zijn, datmen die binden ende ontbinden soude, achten zij niet, sy nemen die selue zeer luttel aen, ende laten die slotelen hier geheel verliggen ende verroesten. Want als zij die slotelen wilden gebruycken, lieue, hoe vele Pausen, Cardinalen, Bisscoppen, Papen, Moniken, Vorsten, Heren, Edele, Borgers ende boeren souden vanden ban ende bindeslotel vrij zijn? Daer is doch tallen plecken so een vrij vuyl ongestraft leuen, bysonder by die geestelike, dat alderhande scandelike lasteringe als een wateruloet douerhant heeft, met gherechticheyt rouen, steelen, houerdije, oneerbaerheit &cet. dattet oec God ende die werelt niet langer dragen connen. Ick wil noch die gruwelike sonde swijghen, dat sy alle den name Christi draghen, ende verachten doch zijn woort soe hoghelick, dattet die geestelike selue noch en lesen noch en leeren, ende die ander noch en hooren noch van an-

der leeren. Welcke alle die rechte hoofsonden zijn, diemen metten slotelen binden straffen *ende* bannen soude, ende dye selue slotel hadde nv ter tijt wel bouen maten veel te doen. Mer hoe connen sy binden na dien dat sy argher *ende* meer besculdicht zijn dan alle andere.

Daer *omme* staet haer regiment also, datse den bindeslotel sterck ghebruycken met gesetten te stellen, *ende* den ontbindeslotel met die sonden toe te laten, als souden zij metter daet segghen. Christus heeft ons doer die slotelen macht gegeuen, dat wij ander luyden al die weereit doer binden ende met ghesetten plagen sullen. Mer ons heeft hi macht ghegeuen dat wij los, vrij onghestraft ende onbescaemt opt alder scandelicste leuen moghen, ende alderhande sonden vrij toeghelaten hebben als Sinte Peeter .ij. Petri.ij. van hem luyden seyt, hare sonden zijn niet te keeren. Alsoe mochte dan binden ende ontbinden wel ouer een comen ende haer nieuwe verstant metten ouden verstande gelijck zijn. Dat binden ghinsewaert behoore, om ander luyden met ghesetten te bestricken. Mer ontbinden herwaerts op hem luyden datse vrij ende ongebonden leuen moghen. Dat mochte dan eens den worde Christi recht gheraect heeten. Wat hi bindt sal ghebonden zijn, te weten alle dye werelt, ende wat hi ontbindt, sal ontbonden zijn,

te weten, wij geestelike, dit verstant ware costelick *ende* der christeliker kercken zeer nuttelick ende troostelic, want na dat eerste verstant beterde sy die kercke doer haer heylighe ghesetten. Na dat ander *verstant* beterden *zij* haer seluen met haren scone leuen, dat hiete dan der kercken beyde met woorden *ende* wercken, met leeren *ende* exempel gheholpen, Scemp *ende* ernst, het gaet gelijc wel also toe, die Duuel heeft sulcs met haren binden ghemeynt ende oec wtgerecht.

Ten anderen. In die stadt der rechter sonden ghebruycken *zij* die sloetelen aen enckel ghedichte valsche sonden, ende guychelen alsoe metten beuele ende woorde Gods als dye marote narren ende lotter boeuen. Want haer binden ende ontbinden gaet alleene ouer dye sonden dye teghen haer insettingen geschieden ende daert den lieuen penninck ende die crunen aengaet, dat moeten die hooftsonden heeten. Moord, Ouerspel, Godslasteringhe, ende die gansse zodoma en is niet, Mer der kercken giericheyt ende pompuesheyte roeren, hinderen oft verzwijnen, daer blixemt ende dondert die bindeslotel, weder omme, Wie hemluyden ghiericheyt ende pompuesheyte laet, daer lacht ende schijnt dye ontbindesloetel. Nv hebben wij daer bouen ghehoort, datse gheen macht en hebben ghesetten oft wetten te stellen ouer

die christenheyt, daer *omme* en can daer oec gheen rechte sonde zijn, als *mense* niet en houdt. Want niemant en sal metter daet in die insettingen der geestelike bewilligen als warensen recht *ende* van noots weghen te houden, op datmen hem haerder moetwillicheyt niet deelachtich en make.

Sijn nv hier gheen sonden, so moet beyde binden *ende* ontbinden een puer guychelwerck *ende* apenspel zijn, daer mede die slotelen Gods ghescentd, *ende* die christenen bedroeft sonder alle orsake, ia oec bedrogen werden, datse hem bevresen moeten daer gheen vreese is, als den .xiiij. Psalm seyt, *ende* God te *vergeefs* dienen als Christus Mat.xv. seyt Ia tot valschen *ende* scadeliken Gods dienst gedwonghen werden vanden gheloue *ende* Gods ghebot op haer versierde valsche insettingen *ende* wercken. Want dese ban *ende* dit binden sterct *ende* onderhoudt dat binden daer sy gesetten mede stellen. Mer een christen weet *ende* sal oec weten, dat beyde sulcke bindinge een coppe ghespin is. *Ende* hi salt scuwen *ende* verachten, ia als een Gods lasteringe verdoemen *ende* seggen wt den Psalm .C.ix. Vloecken sy, Here so segent ghi, bannen sy, soe ontslaet ghi, *verthoornen* zij, so lacht ghi Want gelijc als hare insettinghen zijn, so is haren ban oec, als insettingen *ende* ban, so is haer kercke oeck, als die kercke, soe is haer God, al *ende* al niet dan guychelwerck, doch

onder den name der heyligen Gods slotelen, dye name Gods moet haer guychelsack zijn, om die lieue christenheyt te verleyden, beyde sacramenten *ende* tgeloue te verderuen, *ende* Christum te *verloochen*en, *ende* Gods te *vergheten*, O des ledigen gruwels Ten derden, maken zijt noch arger. Sij *binden* *ende* *verbannen*, *veruolgen*, *moorden* *ende* *bernen* daer toe die heylige menschen Christi, daer sy *weten* dat gheen sonde, mer enckel recht *ende* waerheyt is, te weten, sy *verbannen* dat Euangelie wetentlick. Want zij *bekennen* dat beyde gestalten des sacraments recht, dat huwelic *ende* spijse vrij, *ende* dye leeringhe der Euangelien die waerheyt is. Noch om dat si sulcs selue niet gheleert hebben, moetet ketterie zijn, daer gaet die bindeslotel recht, beyde ouer lijf *ende* ziele. *Wederomme*, wie met hem luden pijpt *ende* huylt, sulcke lasteringe, bannen, *binden* *ende* *moorden*, *consenteert*, die wert niet alleen los *ende* vrij van allen sonden *ende* ketterie, mer hi is dat lieue kint, *ende* die grootste heylighe, hi moet Bisscop *ende* Cardinael Doemheer *ende* Prelaet werden. Dat heet den slotel recht ghebruyct, *ende* die rechte sonden *binden*, *ende* die recht berouwighe *ontbinden*, te weten, Barraban los laten, *ende* den Gods sone *cruycen*. Want die Ioden wisten oeck wel dat Barrabas een openbaer moorder was, *ende* Christus een heyligh man. Noch moeste Bar

rabas als een heylich man los werden, ende Christus als een moorder steruen. Also soudemen sonden soecken vinden ende maken, op dat die bindeslotel te doen hebbe ende niet en verroeste, mer die oprechte christenen straffe ende verdoeme hier ende hier namaels. Ende also soudemen duecht ende goede wercken vinden, daer mede die ontbindeslotel oeck te doene hebbe, belone ende crone die moorders, verleyders, lasteraers ende ketters, beyde hier ende hier na. Dat is een prijselic gebruyck der sloetelen. Wt desen alle, siet ghi dat die Paus in dese stucken noeyt gheenen mensche noch ghebonden noch ghelooft, inden ban noch wt den ban ghedaen heeft. Mer tzijn al enckel spegheluechtingen ende blinde scermslagen gheweest. Ende tbeuindt hem dat nyemant so weynich van den sloetelen heeft, als die hem opt meeste der slotelen beroemt, al omme in die wapenen voert ende aen die weggen maelt. Ende hoe can hy oec die sloetelen hebben, als hi Gods woort niet en heeft noch lijden en can? Waerlick waer Goods woortd niet en is, daer en bliuen dye sloetelen niet, Sij willen by Gods woort ende inder kercken zijn, oft zij en willen gheen sloetelen zijn. Daer omme heeft hem Christus waerlick metten Paeus wel ghedeelt in die sloetelen. Hy behoudet die rechte sloetelen, ende laet den Paus

oock die ghemaelde sloetelen, die mach hy in zijn wapen setten oft aen dye wech, want in der Kercken Christi en hebben zij noch velt noch ruymte.

Maer wat segt ghy totten woorden Gregorij die bouen gethoont zijn? Onse ban is te vreesen, wanneer hi oock onrecht ware? dat segghe ick daer toe, die woorden zijn Gregorij oft zijns moeders, soe heeft hem die Duuel ghesproken. Ick dorste dyen Doctor noch wel vrijlick aensien die soe leeren wilde, dat ick my voor dat onrecht ende lueghen ontsien soude, wanneert gelijk oock een Enghel vanden hemel ware. Ende ick dorste hem zijnen scrickelijcken ban wel heeten nemen ende onder hem steecken om dye nasen daer aen te vaghen daer Adams kinderen op sitten. Wat sal sulck een schandelijcke lasteringhe ouer ons Christenen gaen, dye ons onbeschaemt ghebieden derf openbaer onrecht ende bekende lueghenen te vreesen, ende voor eenen God aen te biddene? Hadde Sinte Gregorius sulcs gheseyt, gemeynt *ende* niet gebetert, soe moeste hy inden afgront der hellen zijn, daer en ware gheen *vraghen* na. Doch ick en wil Gregorium niet verdoemen. Mer dat is *emmer* een grote plaghe daer mede ons dye Roomsche Muylesels *ende* dye Sophisten in die hoghe scolen *ende* cloo-

steren gheplaecht hebben, datse die woorden der lieue *Vaderen* altemale tot *Articulen* des geloofs gemaect hebben. *Ende* en horen Paulum niet dat ment eerst alle proeuen soude, sy en dencken oec niet dat die lieue *Vaders* hoe heyliger sy geweest zijn, hoe meer aenuechtingen ende boser gedachten, *ende* heymelike listen sy vanden *Duel* hebben, sonder ophouden, lijden ende verwachten moeten, der welcker somighe by wijlen hebben moeten wtwaren doer die tonge *ende* penne, als wij sien dat die lieue *Iob* onbedwongen dingen tegen *God* in zijnder aenuechtinge spreect. *Sij* hebben menschen geweest als wij, sy hebben oec moeten bidden. Vergeeft ons onse scult. *Ende* en leyt ons niet in aenuechtinge. &c. Wat onghelucs nv wt desen worde gecomen is, daer en geue ic *Gregorio* niet alsoe grote scult, als den muyleselen *ende* *Sophisten*, diet alle als verkens sonder ondersceydt op eten watse in die lieue *Vaderen* vinden, *ende* eeten veel lieuer dat vuyle ende onreyne dan dat goede oft waer wat reyns *ende* heylichs in is, alleen op dat si den buyck wel weyden mogen.

Dat sy nv vanden *slotelen* misbruyck opt alderslechste gheseyt. Hadde ick anders willen thoornen ende mi wreken, t soude al anders gecloncken hebben. *Wye* nv een *Christen* zijn wil, die dencke dat hi van alle des *Paus* sloetelen niet en houde,

ende blijue by dese twee rechte slotelen Christi ende zijnder kercken, die welcke gheen ghesetten stellen ende weder om ghelt vercopen, als die eerste twee slotelen des Paus doen, die oec niet ongewis zijn als sy falen oft gheraken met haren binden ende ontbinden, als dye ander twee die faelslotel ende trefslotel doen, die oec met gheen weerlijcke heerscappie, noch met heymelike saken te weten, te doen hebben, als die derde twee sloetelen doen, die oec niet met versierde sonden ende duechden omme gaen, als die laetste twee doen. Laet dese sloetelen, alle achte, sesse, viere, twee oft alsoe vele als zij daer wt maken willen, altijd heen varen, ende laetse den Paus in zijn wapen voeren, want sy verstoren tgheloue aen Christum, sy nemen allen troost ende raet onser conscientien wech, ende rechten die eyghen gherechticheyt der wercken op teghen God, ende leeren Christum vergheten ende verloochenen als wij ghehoort hebben, Want onse ziele moet dies waerlic met allen treffelick ghewis zijn, daerse haer op verlaten ende troosten sal teghen dye sonde ende eewighe doot. Daer omme moet der slotelen oordeel enckel seker gods woort zijn, oft ten zijn die rechte slotelen niet

Denct hier na dat dye slotel oft vergeuinghe der sonden niet en staet op ons berou ende weerdicheyt, als sy leeren ende verkeeren. Want dat is ge

heel Pelagiaenisch, Turcsch, Heydensch, Iuedsch Wederdopisch, Zwermerisch ende Antechristisch Mer weder omme dat onse berou, werck herte ende wat wij zijn, hem op die slotelen verlaten sullen, ende met ganssen ouergeuen hem daer op wagen, als op Gods woort ende by ons lijfs ende zielen verlies emmer niet twijfelen, dat v die slotelen seggen ende geuen, dat sy v so seker al spraect God selue, als hijt dan oec certeynlic selue spreect, want tis zijn beuel. Mer twijfelt ghi, so luegenstrafft ghi God, ghi verkeert zijn ordinantie, ende ghi bant zijn slotelen op v berou ende werdicheyt. Ghi sult berou hebben, dat is waer, mer dat die vergeuinge der sonden daer om seker soude werden, ende des sloetels werck beuestigen, dat heet dat gheloue verlaten ende Christum verloochent. Hi wil v uwe sonden vergheuen ende quijt scelden, niet om uwent wille, mer om zijns selfs wille, wt puerder ghenaden doer den slotel.

Soe willen wij nv een weynich vanden slotelen spreken, wt rechten gronde ende na die waerheyte, Christus spreect. Wat ghi bindt opter aerden, sal ghebonden zijn inden hemel, ende wat ghi ontbindt opter aerden, sal los zijn inden hemel. Merct hier dat hi ghewis, ghewis toeseyt. Het sal ghebonden ende los zijn, wat wij op aerden binden ende ontbinden. Hier en is gheen faelslotel. Hi en seyt niet,

wat ick inden hemel binde ende ontbinde, dat sult ghi opter aerden binden ende ontbinden, als die leeraers des faelsloetels narren. Wanneer souden wij ghewaer werden, wat God inden hemel bonde oft ontbonde? *nemmermeer*. Ende die slotelen waren te vergeefs ende niet nuttelick. Hi en seyt oec niet Ghi sult weten wat ick inden hemel binde ende ontbinde. Wie wildet oft constet weten? Mer alsoe seyt hi. Bindt ghi ende ontbindt opter aerden, soe wil ick mede binden ende ontbinden inden hemel. Doet ghi der slotelen werck, so wil ick oec doen, Ia als ghijt doet so salt ghedaen zijn, ende ten is gheen noot dat ict v luyden na doe, wat ghi bindt ende ontbindt (spreeck ick) dat en wil ic noch binden noch ontbinden, maer het sal ghebonden ende ontbonden zijn sonder mijn binden ende ontbinden dat mijne ende uwe, sal eenderhande werck zijn niet tweederhande. Eenderhande sloetelen, die mijne ende uwe, niet tweederhande, doet v werck soe ist mijne al ghedaen. Bindet ende ontbindet ghy, soe hebbe ick al ghebonden ende ontbonden.

Hi bevoorwaert ende verbindt hem aen onse werck, ya hi beueelt ons zijns selfs eyghen werck. Waerom souden wijt dan onghewis maken oft ommekeeren ende voorgeuen. Hi moet selue eerst binden ende ontbinden inden hemel? Recht als ware zijn binden

ende ontbinden inden hemel een ander dinck, dan onse binden *ende* ontbinden opter aerden, oft als hadde hi ander slotelen daer bouen inden hemel, dan dese op aerden, Als hi doch bedielick ende claerlic seyt, Het zijn des hemels slotelen *ende* niet der aerden slotelen. Mijn sloetelen (spreect hi) sult ghy hebben *ende* gheen andere, *ende* sultse hier opter aerden hebben, Hi en can ymmers bouen *ende* buyten dese slotelen des hemels, gheen ander slotels hebben, die niet inden hemel, mer bouen oft buyten den hemel sluyten souden, Wat wildense daer sluyten? Sijnt nv des hemels slotels, so en zijnt niet tweederhande, mer eenderhande sloetelen, die hier opter aerden *ende* daer bouen inden hemel sluyten, Eenderhande binden *ende* ontbinden, hier op aerden *ende* daer bouen inden hemel.

Mer sulcke ghedachten van tweederhande slotelen comen daer wt, datmen Gods woort nyet voor Gods woordt houdt. Maer om dattet doer menschen gesproken wort, so sietment effen aen, als warent menschen woorden, *ende* men denct. God is hooghe daer bouen, *ende* verre verre verre van sulcken woorde dat op aerden is. Men gaept daer na ten hemelwaert op, *ende* men versiert noch ander slotelen, *Ende* Christus spreect hier doch claerlick, Hi wil die slotelen Petro geuen, Hy en seyt niet, dat hi tweederhande slotelen heeft, Mer dye

selue sloetelen die hi selue heeft, *ende* gheen ander heeft, die geeft hi Petro, Als soude hi segghen, Wat gaept ghi ten hemel waert na mijn slotelen? Hoort ghi niet dat icse Petro gegeuen hebbe? Het zijn wel hemels slotelen, dat is waer, Mer si en zijn niet inden hemel. Ick hebse hier onder opter aerden ghelaten, Ghy en sultse noch inden hemel noch erghent anders soecken, maer in Peeters monde vinden, daer heb icse in gheleyt, Peeters mont is mijn mont, *ende* zijn tonge is mijnder slotelen borse, Sijn ampt is mijn ampt, Sijn binden is mijn binden, zijn ontbinden is mijn ontbinden, Sijn slotelen zijn mijn slotelen, Ick en hebbe gheen andere, ick en weet van gheen andere, Wat die binden, dat is gebonden, Wat dye ontbinden, dat is los, nyet anders dan als ware daer gheen ander binder noch ontbinder in hemel noch op aerden, Sijnder erghent meer oft ander slotelen, het sy inden hemel, opter aerden oft inder hellen, die en gaen mi niet aen, Ic en weet daer niet af, Wat sy oeck binden oft ontbinden, daer en vraghe ick niet na, daer omme en keert v oeck daer niet aen, *ende* en laetse v niet dolende maken, Ick sie alleen daer op, wat mijnen Petrus bindt *ende* ontbint Daer houde ic aen, houdt v daer oeck aen, so zijt ghi mi al ghebonden *ende* los, Want Petrus bindt *ende* ontbindt inden hemel, *ende* niemant anders. Siet

dat is recht vanden slotelen gedacht *ende* gesproken

Daer hebben wij nu wat die slotelen zijn, te weten, een ampt macht oft beuel, der Christenheyt van Gode gegeuen doer Christum, om den menschen die sonden te behouden ende te vergheuen. Want also spreect Christus Mat.ix. Op dat ghi weet dat des menschen sone macht heeft opter aerden die sonden te vergheuen, soe seyde hi totten gichtigen, Staet op. *&cet.* Ende schier daer na. Dat volck loofde God, die sulcke macht den menschen ghegeuen hadde. Laet v hier dat phariseeusche gezwets niet verwerren daer dye sommige hem seluen mede *verdwasen* hoe dat een mensche sonden vergeuen mach, die doch die ghenade niet geuen can noch den heylighen gheest. Blijft ghi by den woorden Christi *ende* zijt ghi ghewis dat God gheen ander maniere en heeft sonden te *vergeuen*, dan doer dat mondelike woort, dat hy ons menschen beuolen heeft. Als ghi dye *vergeuinghe* int woort niet en soect, so sult ghi om niet ten hemelwaert gapen na die ghenade, oft, als sy seggen na die inwendighe *vergeuinghe*.

Mer ghi segt, als die rotte geesten ende Sophisten oec doen. Daer horen doch vele den sloetel binden *ende* ontbinden, maer zij en keeren hem dan noch daer aen niet *ende* blijuen ongebonden *ende* onghelooft, daer om moet daer wat anders dan

die slotel *ende* dat woort zijn, die geest geest geest moetet doen. Mer meynt ghi dat die niet gebonden is, die den bindesloetel niet en ghelooft? Hi salt wel weten tot zijnder tijt, dat dat binden om zijns ongeloofts wille niet te *vergheefs* gheweest en is, noch ghefaelt heeft. Also oeck, wie niet en gelooft dat hi los is *ende* zijn sonden vergeuen zijn, die salt metter tijt oeck wel geuoelen, hoe sekerlic hem zijn sonden nv *vergeuen* zijn geweest, ende hy en heuet niet willen ghelouen S. Paulus spreect Roma. iij. Om onses ongeloofts wille sal God niet falen, soe en spreken wij oec nv niet, wie den slotelen ghelooft oft niet. Wij weten seer wel datter weynich ghelouen. Mer wij spreken daer af, wat die slotelen doen ende *geuen*, diet niet aen en neemt, die en heeft vrijlick niet, mer die sloetel en faelt daer om niet. Vele gelouen den Euangelio niet. Mer dat Euangelie en faelt *ende* en liecht daer *omme* niet. Een Coninck gheeft v een slot. Neemt ghijt niet aen, soe en heeft den Coninck daer *omme* niet ghefaelt noch gheloghen, mer ghy hebt v bedrogen *ende* tis uwe scult, die Coninck heuet v ghewis ghegeuen.

Ia spreect ghi, hier leert ghi selue den faelslotel, want ten geschiet niet alle, dat die sloetelen doen, om dattet dye somighe niet aen en nemen noch ghelouen. Ey lieue, als dat ghefaelt sal

heeten, so faelt God met alle zijn woorden *ende* wercken, Want weynige gelouens oft nemens aen wat hi doch teghen alle sonder ophouden spreect *ende* doet, Dat heet geheel die tale verkeert *ende* wt der spraken gegaen, Want dat en heet niet gefaelt oft ghedoelt, als ick yet doe oft spreke *ende* een ander verachtet oft latet staen. Maer des Paeus faelslotel is also geleert, verstaen *ende* gehouden dat die sloetel selue aen hem seluen dolen mach, al wildet oeck een mensche gheern gelouen *ende* aennemen, want het is een conditionael slotel, een wanckelslotel, die ons niet op Gods woort, mer op ons berou wijst, Hi en seyt niet vrij, Ic *ontbinde* v gewisselick, dat sult ghi ghelouen. Mer also spreect hi, Hebt ghi berou *ende* zijt ghi goet, so *ontbinde* ic v, Is dat niet, so fael ick, Dat heet Clauis errans, *Ende* en can selue daer op noch stuenen noch seggen, Ic weet seker dat ic v voor God *ontbonden* hebbe, ist dat ghijt geloeft oft niet gelooft als Petrus slotel wel seggen can. Mer moet alsoe segghen, Ic ontslae v op aerden, mer ic en weet waerlick niet oft ghi daer *omme* voor God los zijt Want si en hebben dat gheloue byden slotelen niet geleert, als men siet in allen Aflaet bullen, Daer berou *ende* biechte *ende* penningen gheyscht worden, *ende* geheel niet vanden gheloue gheleert wert.

Oeck canment daer by wel mercken, want sy

en hebben noch leedtschap, noch en straffen sulcken onsekeren waen noch aen hem seluen noch aen andere Sij gaen stout *ende* seeker voort, als ware sulck een twifelen gheen sonde met allen, *ende* sy dencken, Heb ict geraect, so heb ict gheraect, heb ic gefaelt, soe heb ick gefaelt, Tes gelijcke veel, sy en hebben also noch conscientie noch sorghe voor een sulck ongeloue, soe het doch een gruwelike sonde des ongeloofs is op beyde deelen, alsoewel dies dye daer bindt oft ontbindt, als dies die ghebonden oft ontbonden wert. Want tis Gods beuel *ende* woort dat die spreec *ende* dese hoort. Sij zijn beyde op haerder zielen salicheyt sculdich sulcs so seker *ende* vast te gelouen als alle ander Articulen des gheloofs. Want wie daer bindt *ende* ontbindt, mer niet en geloof, mer twifelt oft hijt geraect gebonden oft ontbonden heeft, oft denct aldus lichtuerdichlic voort, och treffet so treffet, die lastert God, verloochent Christum treedt die sloetelen met voeten, *ende* hi is arger dan een Heyden Turck oft Iuede. Des gelijcs doet die oec die gebonden oft ontbonden wert, als hy niet ghelooft, twifelt oft cleyn achtet. Want men sal *ende* moet Gods woort ghelouen met gansser ernst *ende* met allen toeueraet. Wie niet en geloof die late die slotelen met vreden. Hi mochte wel lieuer met Iudas *ende* Herodes inder hellen zijn, want God en wil niet

versmaet zijn doer onse ongeloue. Ten is waerlick niet wel een yeghelics dinck die slotelen wel ghebruycken.

Weder omme wie daer gelooft, oft emmers gheern gelouen wil dat die slotelen seker zijn, die sy vrolic *ende* gebruyckese troostelic. Ghi en cont God in *zijnen* slotelen gheen groter eere *gedoen*, dan dat ghi die gelooft. Daeromme leeren wij dye onse alsoe. Wie doer den slotel ghebonden oft ontbonden wert, die sal sulcken binden ende ontbinden so seker gelouen, dat hi lieuer thien mael steruen soude dan daer aen twijfelen. Het is Gods woort *ende* oordeel, den welcken gheen groter oneere gheschien can, dan datmen dat niet en ghelooft, twelc effen so vele geseyt is, als, God ghi liecht ten is niet waer, wat ghi segt, ic en geloofs *niet*, *ende* God moet also zijn lueghenaer zijn. Effen so seker sal die oec zijn die daer bindt oft ontbindt, oft hi is der ghelike gruwelen sculdich. Mer waer heeftmen sulcs oeyt int Pausdom geleert oft gehoort? Ia alsment geleert hadde, die faelslotel *ende* zijn ghesellen en waren niet opgecomen, dese twee slotelen waren wel alleene *ende* wel en reyn gebleuen. Hoe vele Bisscoppen *ende* Officialen zijnder wel die de slotelen also ghebruycken? Sij en gelouen niet dattet Gods woort is, dat die sloetelen ordeelen, sy zijns alsoe ghewone, als waert een

oudt wereltlick opcomen. Maer soudense dencken dattet Goods oordeel ware, twelcke zij selue eerst by haerder zielen salicheyt gelouen moesten, sy en souden niet soe lichtuerdich, mer met beuen ende anxte daer mede omme gaen. Maer waer wildemen Officialen nemen. Waer wilden dye consistorien blijuen? Een woeste reformatie soude daer wt comen, *ende* tmoet ende tsal doch alsoe zijn.

Mer sy hebben daer teghen een voordeel datse verstoct ende verblint, niet en sien wat die sloetelen zijn, sy en achtense oec niet hogher, dan soe verre sy ghelt toebrenghen, want anders namen sy erghent wel lieuer een naghel totter tasschen, ende lieten dye werelt vol Gods slotelen ten hemel zijn. Dat vrijlick die sloetelen nerghent in meerder oneeren en zijn, dan by dye gheene diese hebben, oft hem beroemen te hebben, merct dat aen dit byspel. Gheen Christen en derf eenen ghewijeden kelck ghenaken, niet aenghesien dat hi ghedoopt ende doer Christus bloet wederghebrocht gewijet *ende* geheylicht is, Neen, Christus bloet en is nyet tegen eenen gewijeden kelc. Gheen Christen wijf, Ia gheen Nonne die doch Christus sonderlijcke bruyt zijn soude, en derf een Corporael wasschen, niet aengesien dattet wel somwijle die vliegen die doch *ongewijet* zijn beschijten duruen,

soe grote heylicheyt is hier voorhanden. Mer die slotelen dat rechte heylichdom, welcke der edelste heylichste iuweelen een zijn Gods Christi ende der kercken, met Christus bloet geheylicht *ende* die noch daghelics Christus bloet wtdeelen. Och die selue moghen niet alleene aenroeren, mer oeck opt alder scandelicste misbruycken, die alder lichtuerdichste lose boeuen diemen vinden mach. Ende sulcken beuelen sy oec die slotelen tot eenen teeken, hoe weerdt *ende* heylich zij die slotelen houden, daer mede sy doch Heren opter aerden zijn willen.

Hoe salmen dan doen, als men die sloetelen recht ghebruycken wil, dattet seker voor God is? Daer hebt ghi Mathe.xviij. een sekeren text daer Christus selue dat slotelampt alsoe vaet, dat ghi niet falen condt als ghi dien volghet. Mer ist dat ghi dien niet en volcht, mer een nieuwe eyghen wijze voorneemt, so weet oec daer teghen dat ghi faelt, *ende* die rechte slotelen niet en hebt. Mer also luydt den Text, sondicht uwen broeder teghen v, so gaet heen *ende* straft hem tusscen v *ende* hem alleene, hoort hi v soe hebt ghi uwen broeder gewonnen. Hoort hi v niet, soe neemt noch een oft twee met v, opdat alle saken bestaen in twee oft drier ghetuygen monde, hoort hi die niet, soe segget der gemeynten, hoort hi die ghemeynte niet, soe houdt hem voor een Heyden ende Tollenare. Daer hebt ghy

een seker mate *ende* wijze in Gods woort begrepen die v niet falen en laet, *ende* ghi condt die slotelen sonder vreesse *ende* sorghe goddelick *ende* wel ghebruycken. Want daer op volcht den Text der slotelen, wat ghi bindt op aerden. &cet.

Maer ist dat ghy dese mate *ende* wijze niet en houdt, so wert ghi onseker *ende* v herte en can niet seggen. Ic weet dat ick niet en fale. Mer het sal v bijten *ende* alsoe segghen, ghi hebt sonder Gods woort ghebonden *ende* ontbonden, God heuet v so niet gheheeten, mer het is uwe eygen moetwillicheyd, daer *omme* en hebt ghi daer gheen slotel gehad, mer ghi hebt *van* die slotelen gedroomt, daer wt sal v uwe conscientie voorder ordelen *ende* seggen. Ghi hebt Gods name ghelastert die slotelen ghescondt, *ende* daer toe uwen naesten geweld *ende* onrecht ghedaen, zijn conscientie met luegenen versciet, op dolinghe *ende* valsch verstant der slotelen gheuoert *ende* geestelick ghedoodet. Waer wilt ghi dan blijuen? Iae (segd ghi) ten is nv dat ghebruyck niet inder Bisscoppen *ende* Spaus houen? Dat hore ick wel, mer tis tghebruyck in Christus hof, *ende* tsoude inder Bisscoppen houen oec zijn, oft ten sullen gheen Christen Bisscoppen zijn. Een Bisscop en is gheen God, soe en is zijn hof oeck Gods woort niet. Connen zijt beter maken dant hier Gods sone gemaect heeft, so laet-

se op maken, soe willen wij Gods sone zijn pijpen in heeten trecken ende zwijghen. Maer connen zijt niet beter maken, so doemen dat misbruyck af, ende brenghet weder ten rechten ghebruycke, Christus en sal zijn woort om der Bisscopen houen wille niet veranderen.

Ghi hoort hier dattet moeten sekere openbare sonden zijn, seker bekende personen, daer die een broeder den anderen sondighen siet, daer toe sulcke sonde die te voren broederlic ghestraft is, ende ten laetsten opentlic voor die gemeynthe ouertuycht. Daer om die Bullen daer alsoe in staet. Excommunicamus ipso facto, lata sententia, trina tamen monitione premissa. Item de plenitudine potestatis. Dat heetmen op tduytsche een schijtban. Ick heeten des duuels ban ende niet gods ban, daermen die luyden met moetwilliger daet bant, eer sy opentlic voor die ghemeynthe gheouertuycht zijn teghen Christus ordinantie. Des gheliken zijn al die bannen, daer mede die Officialen ende gheestelike rechthuysen guchelen, daermen die luyden ouer .x. xx. xxx. mijlen weechs met eender letter voor die gemeynthe inden ban doet, soe sy doch inder seluer ghemeynthe ende voor den Pastoor noyt gestraft, verclaecht, noch ouertuycht zijn, mer daer coemt een vleermuys voort wt een Officialen winckel sonder ghetuyghen ende Gods

beuel, Voor sulcke bannen en durft ghy v nyet vreesen. Willen die Bisscopen oft die Officialen yemant inden ban doen, so gae oft seynde eerst in der gemeynte *ende* voor den Pastoor daer die selue inden ban ghedaen sal werden ende doe hem (alst recht is) na dese woorden Christi.

Ende dat alle segge ick daer om, want die ghemeynte die sulcken inden ban houden sal, sal weeten *ende* seker zijn, hoe hi den ban verdienet, *ende* daer in ghecomen is, als hier den Text Christi wt geeft Anders mochtse bedrogen werden, *ende* eenen luegenban aen nemen, *ende* den naesten daer mede onrecht doen, dat ware dan die slotelen ghelastert, ende God ghescendt, *ende* der liefde tegen den naesten te cort ghedaen, twelcke eender christelijcker gemeynte niet te lijden is. Want sy behoort daer oec toe, als yemant by haer *verbant* sal worden, seyt Christus hier. *Ende* sy en is niet sculdich des Officiaels letter noch des bisscops brieuen te gelouen, Ia sy is sculdich hier niet te gelouen, want menscen en salmen in Gods saken niet gelouen. So en is oec een christelike gemeynte des Officiaels dienstmaecht nyet, noch des Bisscops stock meester, dat hy tot haer segghen mach, daer Griete, daer Hans, houdt my dien oft dien inden ban, Ou ia, zijt ons willecome lieue Officiael. Dat hadde inde wereltliker ouerheyt wel een goede meynin-

ghe. Mer hier daert die zielen aen gaet, sal die gemeynte oec mede rechter ende vrouwe zijn Sinte Paulus was een Apostel, noch en wilde hy, die zijn stiefmoeder ghenomen hadde inden ban niet doen, hi en wilde dye ghemeynte oeck daer by hebben .i. Corint.v. Ende als die gemeynte niet daer toe en dede, soe liete hi den ban oec varen, ende hi ware te vreden dat die alleene voor die gemeynte ghestrafft ware.

Hoe, als yemant selue zijn sonde bekende het ware opentlick oft heymelic, die en is *emmer* niet ouertuyget, ende hi conste doch wel valschelick bekennen, daer moesten *emmers* die slotelen *falen*? Antwoorde Christus spreect Mathei .xij. Wt vwen monde wert ghi gerechtuerdicht, ende wt uwen monde wert ghi verdoemt, daer om. Wie van selfs bekent *ende* dat wt oetmoedicheden doet, dien salmen gelouen *ende vergeuen*, doet hijt wt hoochmoedicheit met luegen, so salmen ten anderenmael gelouen *ende spreken*. V geschie als ghi segt. Want oft hi al een valsche sonde bekende, so is dat doch een tweeuoudige sonde, dat hi liecht ende bedriegen wil. Daer om geschiet hem recht, ende dye slotel en faelt niet. Ghelijck als Dauids zweert niet en faelde, daer hi den Iongelinck dooden liet die voor hem beroemde dat hy Saul doersteeken hadde, *ende* twas doch gelogen .ij. Regum int eer-

ste. Want Daudid sprack. V bloet zij op v hoofd. V mont heeft tegen v seluen gesproken, om dat ghi segt dat ghi den Coninck doersteeken hebt. &c. Ende alle rechten seggen. Eyghen bekennisse tegen hem seluen, is die beste verwijsinge.

Ende op dat wij oeck ten eynde comen, So hebben wij nv wt Christus beuele dese twee slotelen, die bindeslotel, is die macht oft officie om den sondaer (die niet beteren wil) te straffen met een opentlick ordeel ter eewiger doot, doer afsceydinghe vander christenheyte. Ende als sulck een oordeel gaet, so ist effen soe vele, als ordeelde Christus selue, ende ist dat hi also blijft, so is hi certeyn eewelic verdoemt. Den ontbindeslotel, is die macht oft officie om den sondaer dye daer bekennt ende hem bekeert, van sonden los te spreken, ende dat eewich leuen weder te belouen. Ende tis oeck soe vele als ordeelde Christus selue, ende als hi dat gelooft ende alsoe blijft die is ghewis eewichlick salich. Want die bindeslotel drijft dat werck des gesets ende hi is den sondare nut ende goet, daer om dat hy hem dient, openbaert hem zijn sonde, vermaent hem totter vreese gods, versciet ende beweecht hem tot beteringe ende niet totten verderuen, den ontbindeslotel drijft dat werck der Euangelien, loct totter ghenade ende barmherticheyt, troost ende belooft leuen ende salicheit, doer vergeuin-

ghe der sonden. *Ende* summa, sy zijn Executuers wtrecters ende drijuers der Euangelien twelcke slecht dese twee stucken doer *ende* doer preect. Berou ende vergeuinge der sonden.

Ende alle beyde die slotelen zijn bouen maten nootsakelike stucken inder christenheyt daer *men* God nemmermeer genoeg voor dancken can. Want gheen mensche en can een rechte verscrieten sondighe conscientie troosten in zijnen sonden. Theeft noch moeyte dattet die ontbindtslotel wtrecte, sulck een crancheit is een versaechde swacke conscientie, dat tgheloue hier op der sloetelen oordeel zeer gheweldichlick ghedreuen moet werden, doer Predicanten Pastoren ende ander Christenen. Van welcken gheloue in dat Pausdom noeyt eens een woordt ghehoort is, Weder omme zijn daer onder die christenen sommighe roeckelose onghetemde herten ende wilde luyden, daer dye goede gheen ruste noch vrede voor sulcke valsche christenen ghehebben consten, wanneer dye bindesloetel met zijnder roede nyet daer en ware, ende daer enckel ghenade ende sekerheyt ghesien ware. Het heeft doch alsoe noch moeyte, hoe scerp *ende* groot sulcke straffinghe ende oordeel is. Alsoe is dien yseren ende harden bindesloetel den goeden christenen een groten troost, schutsel, muere ende borch teghen

die bose. Ende doch daer neffens oec den boosen selue een heelsame medecijne nutheyt ende vromen, oft al den vleesche scrickelic ende verdrietelick is. Daer *omme* sullen wij alle beyde die lieue slotelen diere *ende* weerdte hebben wt gronde onses herten, als onse twee onwtsprekelike scatten ende cleynoden voor onse zielen.

Want die lieue man dye getrouwe hertelike Bisscop onser zielen Iesus Christus, heeft wel ghesien dat zijn lieue Christenen ghebreckelick, daer toe vanden Duuel, vleesch, werelt, menichfuldelick ende sonder ophouden aengeuochten, ende by wijlen vallen ende sondigen souden, daer teghen heeft hi dese medecijne gheset, den bindesloetel dat wij niet te seker inder sonden, vermeten, roeckeloos ende verruct bleuen, den ontbindesloetel, dat wij in sonden oeck niet vertwijfelen moesten, om ons also daer mede op die middelstrate tusschen vermetenheyt ende versagen in rechter oetmoedicheyt ende toeueraet te behouden, op dat wij emmer op alle zijden rijckelic besorcht waren. Want die niet en sondicht (mer wie sondichter niet) oft waer in hy niet en sondicht, die heeft dat gemeyne Euangelion. Mer wie erghent in sondicht die heeft bouen dat Euangelion die slotelen.

Oeck heeft hi metten slotelen geweldichlick willen weeren die toecomende Nouatianen, die welcke leerden, dat gheen dootsonde opter aerden na dat doopsel mochten vergeuen werden. Mer hier sien wij ymmers, dat Christus niet den Heydenen noch ongedoopten, mer sinen *Longeren ende gedoopten* die slotelen geeft, Twelck gheheel te vergeefs ware, als der *gedoopten sonden* niet daer dore en souden vergeuen werden, Hi seyt oeck vanden seluen, Als dijn broeder sondicht, Mer broeder is ymmer een gedoopt Christen, noch seit hi Als hi sondicht, Hi en seyt oec niet, Als hi eens sondicht, mer slecht, Als hi sondicht, Hi en sedt den slotel noch mate noch ghetal noch tijt, Ia hy bedietse selue sonder alle mate, ghetal *ende* tijt, *ende* spreect, Alle wat ghi bindt ende ontbindt, Hi en seyt niet, dat somighe, mer alle, Daer is der slotelen ampt wtghebreydt, bouen alle menichte, grootheyt, lengde *ende* ghestalt der sonden, hoe si oeck ghe-naemt moghen zijn, Want dye, Alle, seyt, en neemt niet wt.

Doch salmen dat selue woort Alle, niet so bedieden, als die Paus, dattet die slotelen alle sullen binden *ende* ontbinden, wat inden hemel *ende* opter aerden is, *ende* ons daer mede een almachtich ghewelt toe eyghenen, Mer alleen op die sonden salment bedieden, *ende* niet voorder als nv gheseyt

is, Want wij moeten die woorden Christi verstaen. *Secundum materiam subiectam*. Dat is, wij moeten sien, waer van Christus in die ofte in die plecke handelt, *ende* daer na oeck dye woorden behouden, *ende* niet verder op ander saken daer mede loopen, daer Christus nyet af en spreekt, recht als wilde yemant alle dingen op een plecke leeren, oft een woort op alle saecken doen dienen, als die rotte geesten doen, Die voeren schier alle sproken der scriften opt Sacrament, die doch niet vanden Sacramente en spreken. Als wij dan claerlick sien, dat Christus hier vander macht inden hemel *ende* opter aerden niet en spreekt, mer van onses broeders sonden, hoe die te beteren zijn sullen, soe en can men zijn woorden niet voorder bedieden noch trecken, dan op sulcke sonde, *ende* wi moeten dat woort Alle, so wel als die woorden binden *ende* ontbinden, slecht by *ende* op die selue sonden behouden.

Want Christus wil ons arme sondaren daer mede hertelick *ende* gheweldichlic getroost hebben, *ende* niet die Paus macht ouer dye Enghelen inden hemel, noch ouer die Keyseren opter aerden ghegeuen hebben. Ende dat is den troost, dattet Alle, ya alle sonden (gheen wt ghenomen) Petro oft den sloetelen sal onderworpen zijn, als hijse bindt *ende* ontbindt, al stelden hem daer teghen

oeck alle duuelen, alle die werelt, alle Enghelen alle gedachten *ende* versagen onses herten, alle aenblicken des doots, *ende* alle quade teekeenen, so dat een versaecht herte hem daer op stoutelick verlaten *ende* tegen zijn eygen quade conscientie, ter tijt der noot alsoe seggen can. Wel aen, hoe veel *ende* groot mijn sonden zijn, soe zijnse mi doch alle los gesproken, doer die slotelen, daer verlate ick my op *ende* wil van gheender sonde meer weten. Alle af, alle vergeuen, al vergheten, die mi toeseyt, alle wat ghi ontbindt sal ontbonden zijn dye en liecht mi niet dat weet ic. Is mijn berou niet genoeg, soe is zijn woort genoeg, ben ick niet weerdich genoeg, so zijn zijn slotelen werdich genoeg. Hi is ghetrouwe *ende* warachtich. Mijn sonden sullen mi hem tot gheenen lueghenare maken.

Siet, sulck een geloue soudemen neffens dye slotelen gedreuen hebben *ende* gheleert. Want die slotelen heysschen tgheloue in onser herten, *ende* sonder geloue en cont ghijse niet nuttelic gebruiken. Mer ghelooft ghi aen haer oordeel, soe brengen sy v weder in die onscult uwes doopsels, ghi wert van nyeus weder gheboren, *ende* een rechte nieuwe heylich, want Gods woordt is heylich, die slotelen zijn heylich, sy moetent oec alle heyligen wat daer aen gelooft. *Ende* tis geheel een onbetamelick lasterlic dinck, datmen soe hittichlick

by den slotelen alleen opt berou *ende* wercken ghedreuen heeft, soe men doch die slotelen ende onse wercken so verre van malcander versceyden soude als hemel *ende* aerde. Want dat vernuft moet oeck (alst den Text aensiet) bekennen, dat die slotelen met ghenen wercke *om*megeen heeten, noch en ghebieden niet, mer dreyghen ende belouen. Nv is dreyghen ende belouen *em*mers niet ghebieden.

Die bindeslotel wil datmen sinen dreyghen geloue ende daer doer God vreesse. Wye hem ghelooft, die heeft met sulcken geloue voor *ende* sonder alle wercken den slotel ghenoech ghedaen, hi en heyscht oec *ge*en ander werck, daer na sal sulck een geloue wel wercken doen. Alsoe wil die ontbindeslotel, datmen sinen troost ende belonen gheloue, ende daer doer God lief ghecrijge, *ende* een vrolick seker vredelic herte ghewinne. Wie hem gelooft, die heeft met sulcken geloue voor ende sonder alle wercken desen slotel genoech gedaen. Hi en heyscht oec *g*heen ander werck, daer nae sal sulck een geloue wel wercken doen.

Ende men soude met sonderliken vlijte toesien datmen na den exempel *ende* woorde Christi, *em*mers niet den eenen slotel sonder den andere leerde *ende* dreue, mer alle beyde te samen vatede als sy Christus hier toe te samen vaet. Onder dat Pausdom is die bindslotel so gruwelic *ende* tyramnichlic

gedreuen, *ende* den ontbintslotel met zijnder cracht so gheheel versweghen, dat alle man den slotelen vyant heeft moeten werden, *ende* tot ghenen oprechten berou noch beteringhe moghen comen. Want dese was haer leeringe, dat een mensche zijn sonden bedencken soude, *ende* te samen vergaderen, om daer mede een berou te maken doer vreesse der hellen, *ende* also die ghenade met wercken verdienen voor die slotelen, *ende* zij leerden alleene die opperste *ende* die gemeyne groue sonden bedencken, *ende* het was doch onmoghelic alle sonden te bedencken. Mer die stercke rechte gruwelen *ende* duuels copen, *ende* die veninighe gheestelike Drake steerten, te weten, Ongeloue, tegen God murmureren *ende* zijn huys, twijfelen, lasteren, Gods verachtinge *ende* dier ghelijcken, en kenden si niet, Ic zwijghe, datse berou daer ouer leeren souden. Daerom en was oeck haer berou niet dan een schijn, *ende* ten gheduerde nauwe half die goede weke, Want daer en was geen grondelike beteringe noch verstant. Mer in die stede van dien leerden zij enckel guychel sonden die teghen haer lueghen statuten gheschiet waren, wat soude daer goets aen sulcke beteringhe zijn.

Ende gelijk daer niet grondelics vander sonde geleert wert, so en wert daer oeck niet van Christo onsen middelare, niet vanden troost der slotelen niet vanden geloue gheleert, Mer alleen van dye

ondraghelike *ende* onnootsakelike quellinge des berous, biechten, genoegdoeninge *ende* onse wercken. *Ende* Christus moeste een grusamich rechter heeten, den welcken wij neffens ons berou biechten *ende* genoeg doen, met dat voorbidden van zijnder moeder *ende* alle der heyligen, met alder Papen missen, met alder Moniken *ende* Nonnen *verdienen*, *versoenen* moesten, *ende* ten hielp doch niet daer bleef gelijcke wel een onsekere conscientie een versaecht herte, een enckel vertwijfelen *ende* beginsel der hellen. Ist niet also? Wie can dat loochenen? zijn niet dye boecken *ende* bullen voorhanden? Noch, doe ic sulcke manieren van beteringe straf te verdiende ick so vele, dat mi die Paus Leo doer zijn Muyl esels als een ketter verdoemde. Want hare sulcke scadelike lasterlike gruwelen moesten enckel Articulen des geloofs heeten. Mer Christus leert hier datmen der sondigher conscientien, oeck den troost des anders slotels voorhouden sal, *ende* niet alleen die vrees des eenen slotels, daer mede die beteringe oeck wt lust *ende* liefden begonnen mochte werden. Want sonder lust *ende* liefden alleen wt vreesen der pijnen hem totter gerechticheyt beteren, als sy leerden, dat is, Gode heymelick viant werden, lasteren, die sonden vermeerderen, *ende* niet dan Iudas beteringhe. Mer wie can met lust *ende* liefde beteren, die gheen seke-

ren troost *ende* beloften der ghenaden voor hem heeft niet wt eyghen gedachten ghemaect (want dat en houdt noch en gelt niet) mer doer een seker woort Gods daer aen gebonden *ende* voor ghestelt? die seluen troost versoet *ende* versacht dan dat verscricken des bindeslotels, alsoe dattet onse herte verdragen *ende* blijuen can. Dat is dan een oprechte beteringe die Gode niet en vloect, noch heymelick vyant is. Mer heeft lief, *ende* looft, *ende* vloeyt wt eender lustiger vreesse, *ende* vroliken beuen Psal. .ij. Die behaecht dan God *ende* is oec stantvastich, maect eenen anderen nyeuwen mensche, *ende* gheeft een rechten haet teghen die sonde, twelcke dat bedencken der sonden, *ende* vreesse der hellen *ende* die Pauselike beteringe *nemmermeer* en doet. Dese stucken te leeren, van beyde die sloetelen (segghe ick) salmen wel drijuen *ende* weder op rechten. Vele wanen dat zijt al te wel connen, mer sy en *verstaens* doch niet, soe en achtent die Papisten oeck niet, *ende* oft zijt ghelijck horen oft lesen, connen zijt doch niet verstaen. Want haer herte is op ander ghedachten ghestelt, *ende* sy hebben Moyses decsel voor die oghen.

Dat sy op dit mael vanden sloetelen ghenoech oft God erghent ghenade verleenen wilde dat den Ban weder te rechte comen mochte, *ende* die leeringhe vander beteringhe *ende* sloetelen weder-

omme bekent werden. Dies helpe ons die Vader alder wijsheyt ende troosts, doer
sijnen heylighen geest in Christo Ihesu onsen Heere, dyen sy lof *ende* danck inder
eewicheyt Amen.